

Globaal

130 dagen Obama
Armenië en Democratie
Groene Urbanisering

The European Dream

Reaching for the stars in a
densely clouded sky

Globaal Jaargang 16 No02 – Mei 2009**Contact-information:**

KIB
p/a dept. Politieke Wetenschappen
Van Evenstraat 2B
3000 Leuven
KIB@student.kuleuven.ac.be
Fax: 016/323088

General inquiries

mariancramers@hotmail.com

Editor-in-chief

Marian Cramers

Layout

Marian Cramers

Responsible publisher

KIB

Contributors for this issue

Bart Kerremans
Robin Thiers
Sofie Bouteligier
Annemie Neyts-Uttebroeck
Frieda Brepoels
Bart Staes
Jean-Luc Dehaene
Saïd El-Khadraoui
Dirk Sterckx

KIB – ON-LINE

Find us on the net at www.kib.be
Register at the **KIB-mailinglist** to stay
informed on all KIB-activities.

Globaal:

Through this magazine, KIB attempts to offer a forum for students that wish to express themselves within the boundaries of our mission. If you would like to contribute by writing an article on an international topic, feel free to contact us. Articles will not be published anonymously and the authors take full responsibility. The board of KIB retains the right to refuse, shorten or edit all articles.

Contents**EDITORIAL**

Letter from the presidents - 2

VERENIGDE STATEN

De eerste honderddertig dagen - 3

Barack Obama

WERELD

Urbanisering en een groene toekomst - 8

Utopie of nabije realiteit?

Democratie voor Armenië - 14

Op een dood spoor?

EUROPA

Een eigen permanente diplomatie voor de EU - 21

Annemie Neyts – Uyttebroeck

Op weg naar een kernwapenvrij Europa – 24

Frieda Brepoels

Ecologische rechtvaardigheid als logisch principe voor Europa – 27

Bart Staes

Europese Unie als volwaardige globale actor – 31

Jean-Luc Dehaene

Het Europees Buitenlandbeleid – 34

Saïd El-Khadraoui

De economische crisis mag geen crisis van de ééngemaakte markt
worden – 37

Drik Sterckx

EDITORIAL**Letter from the presidents**

Dear reader/KIB-member,

The world is no longer limited to the borders of towns or even countries, but is interconnected in global world. That was acknowledged by the founders of KIB in 1945 and has become more true every day. The increasing importance of internationalisation in everyday life is still the main reason of existence of the Association of International Affairs (KIB).

The Association of International Affairs (KIB) is the second eldest and one of the bigger interfaculty student associations. Our goal is to increase awareness and to inform the students residing in Leuven of the international dimension of everyday life. We strive to this goal by giving the opportunity to students and other interested people to enlighten themselves about the international political, social and economic actuality. The means we offer range from lectures, through discussion evenings, debates, colloquia and study visits to the magazine you are now reading: the 'Gloaal'. In all these activities the content is central and we give this information from an objective, neutral and non-aligned viewpoint.

Deze editie van Globaal is uitzonderlijk een geheel Nederlandstalige. Professor Bart Kerremans gaat van start met een artikel date en scherpe analyse biedt in de rijkgepulde eerste 130 dagen van het presidentschap van Barack Obama; waarbij hij de nadruk legt op het concept 'politiek kapitaal' en het voorkomen en de implicaties hiervan binnen het Amerikaanse staatsbestel. Hierop volgt een stuk van Sofie Bouteligier over de voortschrijdende urbanisering en de het verband met de globale ecologische problematiek die steeds meer naar de voorgrond treedt. Robin Thiers sluit het eerste luik van deze Globaal af met een doorlichting van Armenië en de haat-liefde

verhouding van haar politieke leiders met democratie zoals die door het westen wordt uitgedragen.

In het tweede deel van het magazine hebben we, ter gelegenheid van de Europese Parlementsverkiezingen aan alle Vlaamse MEP's de gelegenheid geboden een opiniestuk te schrijven over de uitdagingen die Europa volgens het in de toekomst te wachten staat, en hoe die moeten aangepakt worden. Daarbij kregen deze doorgewinterde Europarlementariërs volledig carte blanche om hun prioriteiten te stellen. U leest de bijdrages van Dirk Sterckx, Jean-Luc Dehaene, Bart Staes, Frieda Brepoels, Annemie Neyts-Uyttebroeck en Saïd El-Khadraoui in deze Globaal.

We'd like to thank the contributors of Globaal for the work they've put in this edition. Furthermore we'd like to express our sincere gratitude to the whole board for their efforts in organizing activities during this year. We are looking back on an exceptionally fruitful year which was characterized by intense cooperations with numerous other organizations and initiatives, but also by a very dedicated team of board members and as always an open-minded and confident attitude, ready to learn from the world we live in.

www.kib.be.

*Femmy Thewissen and Marian Cramers,
Presidents of KIB*

Barack Obama

De eerste honderddertig dagen

Door Bart Kerremans

Het lijkt erop dat niet de eerste honderd, maar de eerste honderddertig dagen de grote test voor Obama aan het worden zijn. Het is inderdaad de traditie dat een nieuwe Amerikaanse president gedurende de eerste honderd dagen van zijn presidentschap van een zogenaamde “honeymoon” kan genieten. Het gaat dan om een periode waarin de nieuwe president grotendeels gespaard wordt door de media, waarin het enthousiasme van de verkiezingsoverwinning nog zwaarder weegt dan het ongeduld met nog niet gerealiseerde beloftes en waarin de nieuwe president nog gemakkelijk (beginners)fouten vergeven wordt. Op het einde van de eerste honderd dagen wordt doorgaans ook een eerste balans opgemaakt van de nieuwe president, ook al blijkt dat de representativiteit van deze balans – in het licht van de maanden en jaren die erop zullen volgen – vrij klein is. Een periode van honderd dagen – zeker een periode waarin iedereen nog met sympathie naar de nieuwe bewoner van het Witte Huis kijkt – is immers te kort om werkelijk de balans van een presidentieel optreden te kunnen maken. Dit is dit keer nog meer het geval gezien de enorme Obamania die zich van pers en publiek heeft meester gemaakt, vooral buiten, maar ook tot op grote hoogte binnen de

Verenigde Staten zelf. In dit artikel kijken we dieper in die eerste honderd dagen van Obama. We doen dat vanuit de vraag of we in die periode een duidelijk beeld kunnen zien tot stand komen van de bepalende politieke parameters waarbinnen Obama als president functioneert, blijkt te moeten functioneren en wellicht ook zal blijven functioneren in het eerste deel van zijn presidentschap. Meteen zullen we zien dat de eerste honderddertig dagen ons leren dat voorspellingen over die parameters met een korrel zout genomen moeten worden. Tussen de honderdste en de honderddertigste dag van Obama’s presidentschap zijn immers nieuwe thema’s en becommenissen opgedoken die hem een flink deel van zijn politieke kapitaal kunnen kosten. “Kunnen kosten”, want heel zeker is dit momenteel nog niet.

Politieke kapitaal

Hiermee is de term “politieke kapitaal” gevallen. Het is een term die verwijst naar de reserve aan politieke steun die een politiek leider in handen heeft en die hij kan aanwenden – eigenlijk “verbruiken” – om zijn politieke agenda er (eventueel tegen verzet in) door te krijgen. Ze geeft aan in welke mate een Amerikaanse president volop op zijn eigen politieke agenda kan inzetten, zelfs als dit bij zijn partijgenoten niet altijd op gejuich wordt onthaald, b.v. omdat ze zelf binnen andere electorale parameters moeten opereren. Dit is uitgesproken het geval wanneer de president voor de realisatie van zijn politieke agenda afhankelijk is van nieuwe wetgeving (wat veelal het geval is) en dus moet kunnen rekenen op de medewerking van het Congres. Zelfs in een situatie waarin partijgenoten van de president de meerderheid in de beide kamers van het Congres in handen hebben – wat momenteel het geval is – kan deze er niet vanuit gaan dat die meerderheid altijd en overal bereid zal zijn het pad te bewandelen dat door hem werd

uitgetekend. De individuele Congresleden maken immers elk hun eigen (electorale) rekening wanneer ze hun gedrag in het licht van presidentiële voorstellen moeten bepalen. In een politiek systeem zoals het Belgische waarin parlementaire democratie (met een regering die steunt op een parlementaire meerderheid) en een proportioneel kiessysteem de basiskenmerken zijn, beschikt de meerderheidsleiding over de incentieven én de middelen om weerbarstige partijgenoten te sanctioneren. Men zet ze gewoon lager op de kieslijst. In het Amerikaanse systeem is dit niet mogelijk. De partijleiding heeft veel minder vat op de kieskansen van haar Congresleden, dit door de combinatie van voorverkiezingen, eigen electorale fondsenwerving door de Congresleden en het meerderheidskiessysteem (first past the post). Bovendien wordt het grootste deel van de federale partijleiding via intra-parlementaire weg aangeduid (d.w.z. door de partijgenoten die in het Congres zetelen) terwijl in ons systeem de aanduiding grotendeels extra-parlementair is. Daardoor is de wederzijdse afhankelijkheid tussen de partijleiders en de Congresleden van de partij in het Amerikaanse systeem aanzienlijk groter dan bij ons. Wanneer een individueel Congreslid dus van oordeel is dat een presidentieel voorstel té riskant is voor zijn of haar verkiezingskansen in het eigen kiesdistrict (in het geval van het Huis) of staat (in het geval van de Senaat), zal dit Congreslid al vrij snel opteren voor dissident gedrag, d.w.z. gedrag dat ingaat tegen de wensen van de president en de overige leden van de federale partijleiding. Het is hier dat het politieke kapitaal van de president om de hoek komt kijken. Een president die bijzonder populair is – dus die over een grote reserve aan politiek kapitaal beschikt – weet dat hij door die populariteit de kosten/baten afweging bij de individuele Congresleden kan beïnvloeden. Voor een dergelijk lid – zeker indien het om een partijgenoot gaat – worden de kosten van

dissident gedrag dan groter en de baten ervan potentieel kleiner. Dit is bij uitstek het geval indien het om beleidsdossiers gaat die juist de verklaring vormen van de presidentiële populariteit, dus van zijn aanzienlijke reserve aan politieke kapitaal. En het is hier dat het verhaal bijzonder interessant wordt in het licht van de eerste honderd dagen van Barack Obama.

Obama's politieke kapitaal

Wat want zijn de factoren die de verkiezing van Obama – en dus het politieke kapitaal waarover hij sinds zijn verkiezing beschikt – kunnen verklaren? Er zijn er verschillende. Maar de factor die uiteindelijk beslissend bleek in die staten die hem uiteindelijk de zetels in het Kiescollege opleverden die nodig waren voor zijn verkiezing, gaat het hoofdzakelijk om de impact van de financiële crisis, dit in combinatie met het desastreuze effect ervan op de reële economie.

Honderd dagen later zien we dat Obama nog steeds over een enorme dosis politiek kapitaal kan beschikken dank zij de economische crisis, dank zij de centrale aandacht die deze crisis in zijn beleidsagenda heeft gehad en dank zij de wijze waarop de Amerikanen in overgrote meerderheid de oorzaken van de crisis blijven bekijken.

Dit is duidelijk zichtbaar in de evolutie van de resultaten van Obama en McCain bij de kiezers in de betrokken staten – de zogenaamde battleground states – en bij de bekommernissen die deze kiezers op verschillende tijdstippen in opiniepeilingen naar voor schoven. De relatief wisselende kansen van Obama en McCain in

deze staten keerden duidelijk in het (beslissende) voordeel van de eerste vanaf het moment dat Lehman Brothers over kop ging (15 september), de kredietcrisis ongenadig om zich heen greep en de Amerikanen geconfronteerd werden met een weifelende politieke klasse.

Of hoe niet alleen de omvang van het politieke kapitaal een rol speelt, maar ook en vooral de vraag waar dit kapitaal precies vandaan komt

Belangrijk is hier vooral dat een belangrijk deel van de kiezers die op deze wijze in de armen van Obama gedreven werden, hun keuze voor deze kandidaat combineerden met een grote dosis argwaan voor een deel van zijn plannen, vooral dan op fiscaal vlak. Dit straalde duidelijk de argwaan uit voor de Democraten als de "big spenders", een argwaan die vooral sinds het aantreden van Ronald Reagan als Amerikaans president de Democraten een voortdurend nadeel van de twijfel hadden opgeleverd. De hevigheid van de kredietcrisis bleek dit nadeel grotendeels uit te schakelen en dit ondanks de betrokken twijfel. De exit polls (op staatsniveau) van de verkiezingen van 4 november II. bevestigden dit. Van Obama werd derhalve verwacht dat hij de crisis kost wat kost zou oplossen. Traditionele kiezers van de Democratische Partij evenals linkse sympathisanten van Obama wilden meer – zoals een grondige hervorming van het gezondheidsverzekeringsstelsel, een kentering in het Amerikaanse buitenlandse beleid, een zelfde verandering inzake klimaatverandering en – last but not least – de stopzetting van het Bushbeleid inzake Guantanamo, de afлуisterpraktijken en de behandeling (mishandeling) van personen die verdacht worden van terrorisme. Voor die laatste reeks van maatregelen is er dus wel een (relatief breed) maatschappelijk en electoraal draagvlak,

maar het is veranderlijk en meer kwetsbaar dan het veel bredere draagvlak waarop Obama kan terugvallen voor zijn directe anti-crisisbeleid. Dat is immers de boodschap van 4 november: Obama is in eerste orde verkozen als crisispresident.

Honderd dagen later zien we dat Obama nog steeds over een enorme dosis politiek kapitaal kan beschikken dank zij de economische crisis, dank zij de centrale aandacht die deze crisis in zijn beleidsagenda heeft gehad en dank zij de wijze waarop de Amerikanen in overgrote meerderheid de oorzaken van de crisis blijven bekijken. Die oorzaken worden ondubbelzinnig bij de financiële sector en bij Obama's voorganger – George W. Bush – gelegd. Op de vraag of de crisis mede het gevolg is van Obama's onvermogen om ze effectief aan te pakken, antwoordt 74% van de respondenten in een opiniepeiling van The Washington Post / ABC News dat dit niet het geval is. De 26% die van oordeel zijn dat dit wel zo is, blijken grotendeels overtuigde Republikeinen te zijn. Gematigde (zogenaamde onafhankelijke) kiezers geven Obama hier het voordeel van twijfel. De crisis blijkt Obama dus eerder een voor- dan een nadeel op te leveren en dit ondanks de snel toenemende werkloosheid en de rampzalige eerste kwartaalgroei cijfers van 2009 (-6,1%). In het geval van de werkloosheid gaat het om een stijging van 7,6% van de beroepsbevolking in januari 2009 tot 8,9% in april. Noteer dat dit percentage nog op 4,5% lag in april 2007 en op 5% in april 2008. Noteer echter eveneens dat deze cijfers de reële werkloosheid onderschatten gezien het hier uitsluitend om geregistreerde werkzoekenden gaat. Het werkelijke cijfer wordt voor april 2009 op ruim 12% geschat (schatting van de Financial Times).

Binnen het geheel van deze weinig opbeurende cijfers blijkt het Obama er als

nieuwe president goed vanaf te hebben gebracht. Zijn waarderingscijfers (approval ratings) bleven na honderd dagen op het niveau waar ze bij Obama's eedaflegging stonden (63%) en ogen al evenmin slecht in vergelijking met deze van zijn recente voorgangers. George H.W. Bush, Bill Clinton en George W. Bush deden het beduidend minder goed (respectievelijk 58, 55 en 56%) terwijl deze van Jimmy Carter op hetzelfde niveau lagen. Alleen Ronald Reagan blijft er bovenuit steken: 67%. Een diepere kijk in Obama's waarderingscijfers geeft daarenboven aan dat zijn draagvlak bij de kiezers die geen partijpolitieke kleur willen bekennen maar die zich als gematigd identificeren behoorlijk stevig is (65%). Die cijfers zijn van groot belang gezien de eerder vermelde vaststelling dat de economische crisis de factor was die deze kiezers op 4 november II. naar Obama lokte. Na honderd dagen staan ze duidelijk nog steeds aan zijn kant en dat vormt een cruciaal element in Obama's vermogen om zijn politieke kapitaal voor zijn beleidsagenda aan te wenden.

Obama en de aanwending van zijn politieke kapitaal

Dat Obama meteen op zijn agenda van verandering heeft ingezet is duidelijk. De nieuwe Amerikaanse president liet er geen gras over groeien, zeker niet wanneer het over de economische aspecten van zijn agenda ging. Nog voor hij als president werd ingezworen, werden de eerste stappen naar het Congres toe gezet om zijn stimuleringspakket aanvaard te krijgen. Obama's pogingen om dit te realiseren via de steun van de beide politieke partijen mislukten echter wel door het hardnekkige Republikeinse verzet en door de weigering van een deel van de Democratische congressionele leiding om daarin even ver te gaan als Obama bereid was te doen. Uiteindelijk bleek in het Huis van Afgevaardigden geen enkele Republikein

bereid Obama te steunen. In de Senaat waren het er slechts drie. Maar het stimuleringspakket van 787 miljard dollar geraakte er wel door. En uiteindelijk was het dat wat Obama en de Democraten bezig hield. De eerste trok er alvast, zo gaf hij zelf aan, de les uit dat een strategie waarbij de hand aan de oppositie wordt gereikt, zijn grenzen had.

Het verhaal van de banksector verliep minder rimpelloos. Het kostte de Obama-regering enige tijd (meer tijd dan de financiële markten hadden gehoopt) om met een geloofwaardig reddingsplan naar buiten te komen. Vooral de kersverse minister van financiën – Timothy Geithner – was hierbij de kop van jut. Het uiteindelijke plan met de zogenaamde stress tests en de oprichting van een publiek-privaat partnerschap systeem voor de financiering van zogenaamde toxische activa als kernelementen leek de financiële markten dan weer wel tot op zekere hoogte te kunnen overtuigen.

Ondertussen gaf Obama duidelijk aan zijn agenda van verandering ook te willen toepassen

op zijn anti-terrorisme en buitenlands beleid. De onmiddellijke principiële beslissing om Guantanamo te sluiten vormde hiervoor een belangrijk startschot, ook al bleek de onmiddellijke realisatie ervan minder evident. Ook de aankondiging van de toepassing van een zogenaamde "reset button" in de relaties met Rusland was een belangrijk teken. Dat was ook zo voor de aangekondigde terugtrekking van de Amerikaanse gevechtseenheden uit Irak (tegen augustus 2010) en voor de nieuwe aanpak inzake klimaatverandering. Kortom, de afgelopen maanden kregen we een reeks opeenvolgende indicaties dat het Obama menens was met zijn verkiezingsbeloftes van veranderingen.

Grenzen aan de verandering?

Dat het Obama menens was, bleek ook omdat hij op binnenlands vlak het dossier van de gezondheidsverzekering prominent naar voor schoof. Met 47 miljoen Amerikanen zonder gezondheidsverzekering en een economische crisis die dit cijfer verder opdrijft, wordt dit één van de grootste tests van het Obama presidentschap. Maar die test is er vooral ook omwille van de geschatte kost van de voorgestelde Obama hervorming in een context van zich snel opstapelende overheidstekorten. Terwijl schattingen over de betrokken kost uiteenlopen van 100 tot 200 miljard dollar per jaar (dit gedurende de eerste tien jaar na de hervorming), lopen de Amerikaanse jaarlijks te financieren begrotingstekorten op van 3,3% van het BNP in 2008 tot 7,5% in 2009 en 2010. De geschatte Amerikaanse overheidsschuld groeit daarbij van 70% in 2008 tot 90% in 2009, 98% in 2010 en 101% in 2011. Over de economische effecten van deze cijfers kan een lang debat gevoerd worden (zoals de effecten ervan op de Amerikaanse inflatie, op de langetermijnrente en op de financierbaarheid van de vergrijzing). Maar op politiek vlak zal het effect zich op

sluipende wijze gaan manifesteren. En het kan bijna niet anders dan dat Obama er op een gegeven moment wakker van zal liggen. Zijn politieke kapitaal van vandaag maakt het hem immers mogelijk om zaken te realiseren die vanuit begrotingsperspectief bijzonder duur uitvallen, die daardoor op weerstand van een deel van zijn partijgenoten zouden kunnen stuiten maar die vandaag, precies omwille van Obama's politieke kapitaal, de stap naar expliciet verzet niet durven te zetten. De steun van deze zogenaamde Centrum-Democraten is dus slechts tijdelijk. Zo gauw Obama's waarderingscijfers beginnen te zakken, zal hun voorzichtige steun snel omslaan in verzet. De wetgevende kant van zijn veranderingsagenda wordt dan meteen moeilijker realiseerbaar. Obama beseft dit ook. Vandaar ook dat hij nu, en niet later, op de moeilijkste aspecten van zijn binnenlandse beleidsagenda inzet, met gezondheidsverzekering als meest prominente thema. De economische crisis levert hem immers nu nog steeds een niet onaanzienlijk voordeel in politiek kapitaal op. Maar zo gauw het geduld van de Amerikanen met de economische crisis opgebruikt geraakt, zal dit kapitaal als sneeuw voor de zon verdwijnen en daarmee ook Obama's vermogen om zijn binnenlandse veranderingsagenda waar te maken.

Niet alleen de economische crisis zal hier echter een rol in spelen. Dat kunnen andere beleidsthema's ook. En de laatste dertig dagen hebben aangegeven waar deze thema's terug te vinden kunnen zijn: in de strijd tegen het terrorisme. Het risico van deze thema's – met de behandeling van de Guantanamo-gedetineerden als belangrijkste component – bestaat erin dat het Obama's kiescoalitie hopeloos kan verdelen. Een dergelijke coalitie kan gedefinieerd worden als de combinatie van de kiezersgroepen die op 4 november II. voor Obama hebben gestemd. Het gaat daarbij niet om een homogene groep

(vandaar de notie "coalitie") maar om onderling uiteenlopende deelgroepen. En de kwestie van de Guantanamo-gedetineerden plaatst de gematigde kiezers van die kiescoalitie tegenover de meer linkse (de zogenaamde Liberal Democrats). Voor zijn binnenlandse beleidsagenda moet Obama de meer gematigde kiezers én hun vertegenwoordigers in het Amerikaanse Congres aan zijn kant houden. Een evenwichtspolitiek ten aanzien van binnenlandse veiligheidskwesties is daarvoor nodig al was het maar om zijn geloofwaardigheid inzake de strijd tegen het terrorisme recht te houden. Dat ligt immers bij deze kiezers (en hun congressionele vertegenwoordigers) bijzonder gevoelig. Van de meer linkse kiezers (en hun vertegenwoordigers in het Congres) kan hij immers sowieso verwachten dat ze zijn binnenlandse beleidsagenda zullen blijven steunen, zeker als het om de gezondheidsverzekering, de sociale zekerheid (pensioensysteem) en de

aangekondigde belastingshervorming ten nadele van de hoogste inkomenscategorieën gaat. Obama's aanpak zal hem sowieso pluimen kosten. Door een aantal linkse verwachtingen in de strijd tegen het terrorisme te frustreren – nog niet in het minst met zijn recente beslissing over het behoud van de militaire tribunalen en over de onbeperkte detentie van een aantal Guantanamo-gedetineerden – zal hij aan die kant politiek kapitaal inleveren. Maar in het licht van zijn ruimere binnenlandse beleidsagenda is het vooral de congressionele steun vanuit het politieke centrum die belangrijker wordt. Het is immers vanuit die hoek dat de fatale klappen aan zijn grote binnenlandse dossiers – zeker op het gebied van gezondheidsverzekering, sociale zekerheid en belastingshervorming – gegeven kunnen worden. Of hoe niet alleen de omvang van het politieke kapitaal een rol speelt, maar ook en vooral de vraag waar dit kapitaal precies vandaan komt.

Urbanisering en een groene toekomst

Utopie of nabije realiteit?

Door Sofie Bouteligier

Nog tot eind november loopt in Parijs de tentoonstelling "Le Grand Pari(s)" waarin een tiental architectenbureaus hun visie geven op de stedenbouwkundige ontwikkeling van Parijs. Dit doen ze op vraag van de Franse president Sarkozy die een grootschalig toekomstproject voor Parijs op poten wil zetten. Aandacht voor milieu en duurzame ontwikkeling maakte eveneens deel uit van de opdracht.

Deze zoektocht naar een 'nieuwe metropool' is slechts één van de vele voorbeelden van hoe duurzame urbane samenlevingen wereldwijd

steeds meer aandacht krijgen. Sinds 2008 leeft meer dan de helft van de wereldbevolking in steden, waardoor deze plaatsen cruciaal worden in de aanpak van globale problemen.

Ateliers Jean Nouvel / Le Grand Pari(s)

Waar in het verleden vaak de nadruk werd gelegd op de negatieve gevolgen van verstedelijking, focust deze tekst op de bijdrage

die steden (kunnen) leveren aan de bestrijding van milieudegradatie en het herdenken van onze consumptie- en productiepatronen. Een eerste deel gaat kort in op lokale en globale milieuproblemen die voortvloeien uit verstedelijking. Vervolgens komen twee concrete voorbeelden aan bod die tonen hoe steden op een positieve wijze met milieu-uitdagingen kunnen omgaan: het ontstaan van samenwerkingsverbanden tussen steden en de ontwikkeling van eco-cities.

Urbanisering: van noodzakelijk kwaad tot bron van hoop

De huidige urbanisering is zonder precedent. Niet alleen omdat er nu wereldwijd meer mensen in steden leven dan op het platteland, maar ook omdat het aantal grote steden en de grootte van de grootste steden ongezien is. Dit plaatst ons voor een reeks politieke, economische, sociale en ecologische uitdagingen. Welk bestuursniveau is het best geschikt om beleid uit te tekenen voor steeds omvangrijkere metropolen? Welke plaats krijgt de niet afnemende stroom van migranten in de arbeidsmarkt? Hoe kunnen we grote ongelijkheden (in inkomen, educatie, toegang tot sanitair en zuiver water, ...) binnen een stad wegwerken? Hoe kan de milieu-impact van urbane samenlevingen verkleinen?

Laten we dieper ingaan op deze laatste problematiek. Stedelijke samenlevingen worden gekenmerkt door een hoge bevolkingsdichtheid, een grote nood aan natuurlijke hulpbronnen en ze kennen andere – vaak minder duurzame – consumptiepatronen dan rurale gemeenschappen. Deze drie aspecten leiden er toe dat steden op twee niveau's een hoge druk op het milieu uitoefenen. Enerzijds is er de milieudegradatie binnen de geografische grenzen van een metropool en de omliggende regio: hier gaat het om 'lokale' problemen, zoals de afname van groene oppervlakte, een

toename van afval, een verslechterde luchtkwaliteit, uitputting van waterbronnen, ...

UN-Habitat gaat zelfs zo ver te stellen dat het al dan niet behalen van de Milleniumdoelstellingen zal afhangen van wat er in steden gebeurt.

Anderzijds laten steden ook een 'globale' voetafdruk na. Hoewel ze slechts 1% van de aardoppervlakte in beslag nemen, zijn ze bijvoorbeeld verantwoordelijk voor 80% van de CO₂uitstoot. Bovendien concentreren ze economische activiteiten die een globaal karakter – en dus een globale impact – hebben. De hoge druk van urbane samenlevingen op de draagkracht van de aarde heeft er in het verleden toe geleid dat urbanisering voornamelijk negatief werd benaderd. Steden werden gezien als de oorzaken van alle kwaad en alleen minder urbanisering leek een uitweg te bieden. Ook vandaag de dag is doemdenken nooit veraf, zeker wanneer men in rekening brengt dat de snelheid en omvang van verdere urbanisering het grootst zal zijn in Afrika en Azië, waar heel wat landen het moeilijk hebben om in basisinfrastructuur (zoals voorziening van zuiver water, afvalverwerking, ...) te voorzien. Desondanks wordt er ook steeds meer gefocust op het potentieel dat steden hebben om op een positieve wijze bij te dragen aan een groenere en meer duurzame wereld. UN-Habitat gaat zelfs zo ver te stellen dat het al dan niet behalen van de Milleniumdoelstellingen zal afhangen van wat er in steden gebeurt.

Maar wat houdt dat potentieel dan juist in? Eerst en vooral wordt er gedacht aan de schaalvoordelen en nabijheid die (compacte) steden te bieden hebben. Steden hebben vele mogelijkheden tot energie-efficiëntie (bv. in gebouwen, publiek transport). Bestuur op niveau van de metropool zou er bovendien voor kunnen zorgen dat kernstad en omliggende

regio in balans komen. Ile-de-France, de regio rond Parijs, stelt op deze manier de idee van de 'eco-région' voorop. Bij het uitdenken van beleid worden kernstad en regio als één gezien en is het noodzakelijk dat economische ontwikkeling, sociale bekommernissen en ecologische aspecten van de gehele regio in rekening worden gebracht en in evenwicht zijn.

Prestige is de doorslaggevend factor en omgevingsfactoren worden niet, of in geringe mate, in rekening gebracht.

Er is echter meer dan dat. Laten we dit illustreren aan de hand van twee ontwikkelingen die een optimistische visie op urbanisering voeden. Enerzijds gaan lokale overheden een belangrijkere rol spelen in de aanpak van globale problemen. Zeker sinds de milieutop in Rio (1992) hebben lokale overheden erkenning gekregen voor hun aandeel in de ontwikkeling en implementatie van internationaal milieubeleid (bijvoorbeeld via Lokale Agenda 21). Bovendien nemen steden steeds vaker het initiatief om zelf een sterk milieubeleid uit te stippelen. Anderzijds worden steden gezien als plaatsen van innovatie, waardoor er verwacht wordt dat de nodige oplossingen uit die hoek zullen komen. Een manier om de aandacht te trekken op steden als duurzame en innovatieve centra, is de recente boom in het ontwikkelen van ecowijken en zelfs hele eco-cities. Nationale en lokale overheden zien hierin een mogelijkheid om hun prestige te vergroten.

Steden als groene leiders?

Aangezien steden vaak verantwoordelijk zijn voor de concrete implementatie van milieubeleid dat op internationaal niveau werd uitgetekend, zoeken ze manieren om dit

optimaal te doen. Dit gebeurt het liefst binnen een eigen beleid en visie, wat ertoe kan leiden dat een lokale overheid meent verder te moeten gaan dan wat op het nationale niveau vooropgesteld is. Maar omdat steden beperkt zijn in hun capaciteit (bijvoorbeeld wat betreft financiële middelen, know-how, ...) en omdat geen enkele stad alleen het verschil kan maken, gaan ze hun krachten bundelen. Op deze manier zijn er in de afgelopen decennia talrijke stedennetwerken ontstaan. Drie doelstellingen springen bij deze samenwerkingsverbanden in het oog: (1) een luider stem in de internationale arena hebben (lobby- en vertegenwoordigingsfunctie), (2) informatie, kennis en best practices uitwisselen (leerfunctie) en (3) capaciteitsbevordering (bv. via technische ondersteuning).

Een netwerk dat de concrete invulling van deze drie functies goed illustreert is de C40 Cities Climate Leadership Group (C40). In 2005 slaagde Ken Livingstone, de toenmalige burgemeester van Londen, er in om een groep van 20 grote steden te engageren om samen te streven naar een drastische vermindering van de CO₂ uitstoot. Twee jaar later telde de groep reeds 40 lidsteden en sloten een aantal kleinere 'voorbeeldsteden' zich als geaffilieerde steden aan. Bovendien werd er een akkoord afgesloten met het Clinton Climate Initiative (CCI) dat de uitvoerende tak van de organisatie werd. De samenwerking tussen C40 en CCI heeft ondertussen zijn eerste concrete vruchten afgeworpen. Zo zijn er verschillende programma's opgericht die concrete CO₂reducties moeten teweeg brengen. Het meest uitgebouwde programma is het Energy Efficiency Building Retrofit Program. Vijf van de grootste banken ter wereld (ABN AMRO, Citi, Deutsche Bank, JPMorgan Chase en UBS) en vier belangrijke energiedienstenbedrijven (Honeywell, Johnson Controls Inc, Siemens en Trane) werden geëngageerd om lokale overheden bij te staan bij het energie-efficiënter

maken van hun eigen gebouwen. Het mechanisme werkt als volgt: de bedrijven leveren hun diensten en producten aan goedkopere tarieven en krijgen in ruil een grotere afzetmarkt. De banken staan in voor de leningen, die de steden kunnen terugbetalen door de energiebesparingen die ze realiseren. Dit programma is een goed voorbeeld van capaciteitsbevordering. Zulke grote projecten kosten immers handenvol geld, wat steden er vaak van weerhoudt om er daadwerkelijk mee van start te gaan. Bovendien kunnen ze door het programma ook beroep doen op experts voor bijvoorbeeld advies over energie-efficiëntie. De C40 vervullen ook een lobby- en vertegenwoordigingsfunctie. Op verschillende internationale klimaatmeetings presenteerde de C40 communiqués waarin nationale overheden gevraagd wordt om steden de nodige verantwoordelijkheden, vrijheden en middelen te geven om een progressief klimaatbeleid te voeren. De C40 zal deze boodschap ook op de top in Kopenhagen herhalen. Tot slot worden er ook informatie, kennis en best practices uitgewisseld. Dit gebeurt voornamelijk tijdens workshops, conferenties en summits.

Hoewel er discussie bestaat over de bijdrage die zulke steden netwerken aan internationaal milieubeleid leveren, is het duidelijk dat ze voor steden opportuniteiten creëren. Er komt meer aandacht voor de problematiek omdat actie van een groep steden interessanter is dan van elkaar losstaande, individuele inspanningen. Bovendien moeten steden niet van nul beginnen, maar kunnen ze beroep doen op experts en verwerven ze kennis over succesverhalen in andere steden. Hierdoor kunnen ze gemakkelijker een eigen aanpak uitdenken.

Prestigeprojecten: disconnected buildings vs. eco-cities

Onder invloed van processen van globalisering verandert het architecturale landschap in steden over de hele wereld. Steden concurreren met elkaar om de spectaculairste skyline. Die worden vaak gekenmerkt door gebouwen die veel energie verbruiken en allerlei milieuproblemen met zich meebrengen. Recentelijk lijkt er echter ook een ander soort prestigeprojecten aan belang te winnen, namelijk die van de duurzame, groene en CO₂arme wijken en steden. Projecten in de Verenigde Arabische Emiraten en China weerspiegelen dit streven naar prestige via twee tegengestelde kanalen.

Burj Dubai

Hoge glazen torens lijken de standaard geworden wanneer men via architecturale projecten een stad op de wereldkaart wil zetten. Hoewel deze gebouwen voordelen hebben, zoals een beperkte inbeslagname van land, kennen ze ook heel wat nadelen. Steden die gekenmerkt worden door zulke hoogbouw worden bijvoorbeeld geconfronteerd met een versterkt urban heat island effect. Bovendien kan dit ook leiden tot verandering van wind en lichtpatronen, minder groene ruimte en een stijging van het energieverbruik. Zelfs in

gematigde klimaten moet men beroep doen op enorme verwarmings- en afkoelingssystemen om in winter en zomer een optimale binnentemperatuur te garanderen. Deze gebouwen zijn met andere woorden zeer energie-intensief. Deze situatie wordt alleen maar erger wanneer zulke gebouwen in warme klimaten gebouwd worden.

Dubai is waarschijnlijk één van de meest tot de verbeelding sprekende voorbeelden. In de zoektocht naar een nieuw imago (omwille van mogelijk dalende inkomsten uit olie), wordt er volop ingezet op prestigieuze architectuurprojecten (Burj Dubai, dat het hoogste gebouw ter wereld moet worden, is slechts één van vele voorbeelden). Dubai moet op die manier internationaal op de kaart komen te staan als een toeristische bestemming met status. Prestige is met andere woorden de doorslaggevendende factor en omgevingsfactoren worden niet, of in geringe mate, in rekening gebracht. De traditionele architectuur uit het Midden-Oosten, die er voor zorgt dat er optimale ventilatie is en weinig opwarming door zonlicht, wordt aan de kant geschoven, wat de ecologische voetafdruk van deze gebouwen niet ten goede komt.

Chinese Openbare Omroep

Ook China lijkt in de drang om zijn belangrijkste steden om te vormen tot echte global cities de kaart te trekken van de internationaal

gerenomeerde architecten. De bouwmanie in de aanloop naar de Olympische Spelen, met onder andere het gebouw voor de staatstelevisie, is hier de meest recente illustratie van. Zelfs indien er gebruik gemaakt wordt van de nieuwste technologieën die het energieverbruik van zulke prestigegebouwen reduceren, blijven het weinig duurzame projecten.

Lijnrecht tegenover bovenvermelde prestigeprojecten staat de wereldwijde ontwikkeling van eco-cities. Hierbij gaat het zowel om het groener en duurzamer maken van bestaande steden als om het creëren van volledig nieuwe steden. Zowel de Verenigde Arabische Emiraten als China claimen de eerste duurzame en CO₂neutrale steden te ontwikkelen. Masdar en Dongtan zijn hier twee voorbeelden van. Masdar moet de eerste CO₂vrije en afvalarme samenleving worden. Maar het gaat om meer dan het bouwen van een duurzame stad. Abu Dhabi wil met het Masdarinitiatief hét centrum van excellentie in innovatieve, duurzame energietechnologieën worden. De site wordt een compacte stad die gebouwd is op 640 ha en 47500 inwoners zal kunnen huisvesten. Een eerste fase bestaat uit de bouw van een fotovoltaïsche krachtcentrale die de nodige energie zal voorzien om de site verder te ontwikkelen. Verplaatsingen zullen te voet, per fiets of via het elektrische publieke transport systeem verlopen. Voedsel wordt lokaal verbouwd.

Masdar Plan

De eerste fase van de bouw van Dongtan, China's eerste eco-stad, zou afgerond moeten zijn tegen de opening van de expo in Shanghai in 2010. Tegen 2040 zou de stad een half miljoen inwoners tellen. De site wordt 8600 ha groot en zal in eigen, hernieuwbare, energie kunnen voorzien. Landbouwproducten zullen biologisch geteeld worden en emissies van wagens worden tot een minimum herleid door een uitgebreid net van voet- en fietspaden en publiek transport.

Doghtan, Oostelijk meer

Kleinschalige projecten om (wijken van) bestaande steden duurzamer te maken hebben al volop ingang gevonden en doen ook dienst als best practices. De bouw van volledig nieuwe sites en steden, zoals Masdar en Dongtan, is voorlopig nog niet concreet gerealiseerd en het is dus nog te vroeg om hun succes te beoordelen. Belangrijk is echter de totstandkoming van innovatief denken rond duurzame urbane samenlevingen. Dit draagt immers bij tot een meer positieve visie op

urbanisering en zal er hopelijk mee voor zorgen dat de ecologische voetafdruk van steden verkleint.

Op weg naar groene en duurzame steden

Dat er een verandering in denken rond urbanisering op gang is gekomen mag duidelijk zijn. Vraag blijft echter in hoeverre dit ook een vertaling zal vinden in de praktijk. De uitdagingen waarmee steden vandaag de dag geconfronteerd worden zijn groot en de capaciteit van lokale overheden om hiermee om te gaan is niet altijd aanwezig. Samenwerkingsverbanden en grensverleggende projecten kunnen hier een oplossing bieden en bovendien een draagvlak creëren om meer te investeren in duurzame urbane samenlevingen. De mate waarin dit gebeurt zal echter afhangen van duidelijke politieke keuzes en signalen.

Meer lezen?

- Borja, Jordi & Castells, Manuel. 1997. Local and global. The management of cities in the Information Age. London: Earthscan.
- Hardoy, Jorge E., Mitlin, Diana & Satterthwaite, David. 2006. Environmental problems in an urbanizing world. Finding solutions for cities in Africa, Asia and Latin-America. London, Sterling: Earthscan.
- Melchert, Luciana. 2005. The age of environmental impasse? Globalization and environmental transformation of metropolitan cities. *Development and Change*, 36, 5, 803-823.
- Ren, Xuefei. 2008. Architecture as branding: mega project developments in Beijing. *Built Environment*, 34, 4, 517-531.
- Un-Habitat. 2006. State of the world's cities 2006/7. The Millennium Development Goals and urban sustainability. 30 years of shaping the Habitat agenda. London, Sterling: Earthscan.

Democratie voor Armenië Op een dood spoor?

Door Robin Thiers

Sinds de onafhankelijkheid in 1991 heeft de overheid van de Republiek Armenië steeds zijn intentie verklaard een democratische staat te worden. Democratische principes werden dan ook ingeschreven in de grondwet en het land maakte zich lid van organisaties als de Raad van Europa en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), met hun lange lijsten aan democratische verplichtingen. Op 1 maart 2008 viel de democratische façade van de overheid op pijnlijke wijze naar beneden. Na tien dagen van aanhoudende protesten tegen de als gefraudeerd beschouwde verkiezingen van 19 februari, joeg de politie de demonstranten met geweld uiteen. Bij de rellen die hierop volgden werd ook het leger ingeschakeld en vielen na een lange nacht van confrontaties met de protesterende massa tien doden en honderden gewonden. Hoewel het openlijk repressieve optreden van de overheid velen verraste, kwamen de gebeurtenissen van 1 maart niet uit het niets.

Het parcours dat het land sinds 1991 heeft afgelegd lijkt meer en meer te zullen eindigen op een dood spoor. Het land zit vast in een schijn-democratie: een ambigue toestand tussen democratische transitie en post-communistische status-quo. De gebeurtenissen van 2008 maakten op pijnlijke wijze duidelijk hoe de internationale gemeenschap onmachtig is om het land op weg te zetten naar een volwaardige democratie. Een jaar na 1 maart 2008 heeft Levon Ter-Petrossian, de belangrijkste oppositiekandidaat van de presidentsverkiezingen verleden jaar, zich kandidaat gesteld voor de burgemeestersverkiezingen in Jerevan op 31 mei. Meteen lijkt deze stembusgang een nieuwe test te worden voor de autoriteiten, de oppositie en de internationale gemeenschap. Of deze zoveelste verkiezing het land een stap dichterbij kan brengen bij het democratische ideaal, lijkt echter twijfelachtig.

Clans en oligarchen

Twee elementen zijn cruciaal om de politieke arena in Armenië te begrijpen: het immer aanwezig Armeens nationalisme en de erfenis van het Sovjetverleden bij de (te) snelle overschakeling naar democratische principes en vrije markt. De Armeense onafhankelijkheid in 1991 kwam voort uit de strijd rond Nagorno-Karabach. Deze Armeense enclave in Azerbeidjan, die de inzet was van een bloedige oorlog tussen 1991 en 1994, heeft steeds een grote stempel gedrukt op het politieke leven in Armenië. Niet alleen waren de relaties met de buurlanden Azerbeidjan en Turkije (ook omwille van de geschiedenis van de Armeense genocide in 1915) dermate verstoord dat de grenzen met beide landen werden gesloten, ook intern draaide het politieke debat steeds meer rond de verdediging van 'nationale belangen' dan rond economische of democratische vooruitgang. Toen de eerste

president Levon Ter-Petrossian in 1998 bereid leek een compromis te sluiten over Nagorno-Karabach, leidde dit tot zijn gedwongen aftreden en het aan de macht komen van de zogenaamde Karabach-clan rond de hardliners Robert Kocharian en Serzh Sargsyan.

In Armenië betekent de politieke macht meer dan het in handen hebben van de politieke leiding van het land. Tijdens de snelle privatisering na het instorten van het communisme, kwamen de beste stukken staatsbezit veelal in handen van mensen met goede banden met het nieuwe bestuur. De bestaande netwerken van cliëntelisme en corruptie werden op deze manier bijna geruisloos overgenomen door het nieuwe establishment. De economische en politieke macht zijn bijgevolg ook in het post-communistische Armenië sterk verweven in een wederzijds afhankelijkheidsnetwerk tussen politieke elite en zogenaamde oligarchen. De gevolgen zijn een laag vertrouwen in de politiek, een hoge mate van corruptie, een traditie van vermeend gefraudeerde verkiezingen en een (eerder subtiele) onderdrukking van al wat oppositie is (media, demonstraties, etc.).

Presidentsverkiezingen en 1 maart

Op 19 februari 2008 vonden in Armenië presidentsverkiezingen plaats. De strijd ging tussen eerste minister Serzh Sargsyan, naar voor geschoven door zittend president Robert Kocharian, en Levon Ter-Petrossian, die na jaren stilte een onverwachte rentree maakte op het politieke toneel. Terwijl de verwachting aanvankelijk was dat Kocharian zonder grote problemen de scepter zou doorgeven aan Sargsyan, was met de onverwachte deelname van oud-president Ter-Petrossian de verkiezingsstrijd plots veel competitiever geworden. Ter-Petrossian richtte zijn campagne op wat hij de 'kleptocratie' van het netwerk rond

de tandem Sargsyan-Kocharian noemde. Omdat hij als oud-president door velen wordt aanzien als de grondlegger van het systeem van fraudulente privatisering en verkiezingen, bestonden er ernstige twijfels over de geloofwaardigheid en bijgevolg de electorale sterkte van Ter-Petrossian. Desondanks slaagde hij er in een steeds grotere massa te mobiliseren voor zijn campagne.

De bestaande netwerken van cliëntelisme en corruptie werden bijna geruisloos overgenomen door het nieuwe establishment.

De aanloop naar de verkiezingen werd gekenmerkt door erg gekleurde verslaggeving in de grotendeels door de overheid gecontroleerde media. Terwijl Sargsyan een overwegend positief imago meekreeg, was Ter-Petrossian het onderwerp van hevige kritiek en negatieve informatie. Daarnaast verklaarden werknemers van onder andere de overheid onder druk te zijn gezet om deel te nemen aan bijeenkomsten voor Sargsyan en werden samenkomsten van de oppositie vaak bemoeilijkt. Op de verkiezingsdag zelf werden aanzienlijke tekortkomingen vastgesteld. Volgens de officiële resultaten was Sargsyan de winnaar van de verkiezingen door in de eerste ronde reeds 52,8% van de stemmen achter zijn naam te krijgen. Ter-Petrossian zou slechts 21,8% van de stemmen behaald hebben. De internationale waarnemingsmissie –onder leiding van het Office for Democratic Institutions and Human Rights van de OVSE (OVSE/ODIHR)– bracht de dag na de verkiezingen een erg dubbelzinnig rapport uit. Enerzijds vermeldt het rapport gevallen van intimidatie aan de stembussen en grote tekortkomingen bij het tellen van de stemmen (in 16% van de bezochte telbureaus was het tellen van de stemmen 'slecht tot zeer slecht'

verlopen). Anderzijds bestempelt men de verkiezingen in een inleidende paragraaf wel als 'grotendeels in overeenstemming met de standaarden van de OVSE en de Raad van Europa'. Deze inleidende paragraaf werd dan ook gretig gebruikt door de Armeense overheid om de verkiezingsoverwinning van Sargsyan te legitimeren. De oppositie daarentegen vond in de vele tekortkomingen bij de stembusgang een grond om de uitslag in twijfel te trekken. Ter-Petrossian beschuldigde de autoriteiten van grootschalige fraude en riep zichzelf uit tot overwinnaar en stelde de legitimiteit van de internationale waarnemers in vraag. De oppositie begon aan tien dagen van aanhoudende demonstraties op het Operaplein in het centrum van de stad. Hieraan kwam een einde toen op de ochtend van 1 maart de demonstranten hardhandig uit hun tentenkamp werden gedreven door de autoriteiten, waarna bij rellen dezelfde avond 10 mensen om het leven kwamen. Uittredend president Kocharian kondigde hierop een 20 dagen durende noodtoestand af, waarin de oppositionele pers monddood werd gemaakt en honderden mensen die gelinkt werden aan de oppositie werden gearresteerd. Internationale druk zorgde er wel voor dat de noodtoestand niet werd verlengd, maar de arrestaties en het verbod op samenkomsten bleven doorgaan. Wanneer geruchten de kop opstaken over een grote demonstratie op 21 maart (de dag van de opheffing van de noodtoestand), werden op 17 maart in een noodzitting in het parlement een aantal amendementen op de 'wet op vrijheid van vergadering' doorgevoerd, die de overheid zeer uitgebreide mogelijkheden gaven om politieke demonstraties te verbieden.

Hoewel de internationale gemeenschap geregeld hamerde op de noodzaak van dialoog, het terugtrekken van de beperkingen op het demonstratierecht, een onafhankelijk onderzoek naar de gebeurtenissen en het

vrijlaten van de politieke gevangenen, werd in de maanden die volgden weinig echte vooruitgang geboekt. Op 9 april legde Serzh Sargsyan de eed af als nieuwe president. Als vooruitgeschoven kandidaat van uittredend president Kocharian droeg hij echter de smet van diens laatste dagen met zich mee. Hij slaagde er niet in de kloof tussen de oppositie en de autoriteiten te overbruggen, vele mensen die gearresteerd waren naar aanleiding van de gebeurtenissen van 1 maart bleven in de gevangenis en vanaf juni werden weer geregeld grote oppositiemanifestaties georganiseerd. De onderzoekscommissie naar de gebeurtenissen van 1 maart, die op 16 juni unaniem werd opgericht door het Armeense parlement, slaagde er vooralsnog niet in met conclusies te komen.

De rol van de internationale gemeenschap

De houding van de internationale gemeenschap in de nasleep van de crisis van 2008, maar ook in de maanden en jaren die eraan vooraf gingen, is in hoge mate ambigu. Terwijl men wel steeds elementen van democratisering benadrukt in de contacten met de Armeense overheid, blijft dit in vele gevallen beperkt tot een lippendienst. Het nemen van echte sancties (het achterhouden van economische steun of het intrekken van een lidmaatschap) in geval van schendingen van democratische principes gebeurt niet. Er werd integendeel geopteerd voor een zeer milde aanpak, waarbij men trachtte samen te werken met de Armeense overheid om op zeer stapsgewijze manier democratische vooruitgang te boeken. Meer dan dat dit tot echte democratische veranderingen leidde, was het gevolg hiervan veelal een façadepolitiek van de Armeense autoriteiten. Ten aanzien van de westerse en internationale 'watchdogs' hield men de schijn hoog van democratische veranderingen, terwijl achter de schermen de elites hun economische

en politieke macht op allerlei wijzen sterk verankerden. Hoewel in vele gevallen de internationale waarnemers ter plaatse zich wel degelijk bewust zijn van deze façade, deinst de internationale gemeenschap met het oog op de stabiliteit van het land en de regio of omwille van interne redenen (Armenië en ook Rusland zijn volwaardig lid van de OVSE en de Raad van Europa, wat een confrontatiepolitiek verhindert) er veelal voor terug acties te ondernemen die de bestaande autoriteiten kunnen delegitimeren. Ook de initiële internationale reacties op de presidentsverkiezingen in februari 2008 vielen binnen dit plaatje.

Mother Armenia standbeeld

Toen op 1 maart met het zeer brutale optreden van politie en leger de democratische façade van het regime even naar beneden kwam, waren de internationale reacties plots wel sterker. In de week die volgde op het neerslaan van de protesten drukte het EU-voorzitterschap zijn ongerustheid uit, stuurde de Raad van Europa een afvaardiging naar Armenië en verklaarden de Raad van Europa en de OVSE/ODIHR gezamenlijk dat de amendementen op de 'wet op vrijheid van vergadering' van 17 maart onaanvaardbaar waren. De sterkste reacties kwamen uit de VS, waar Washington dreigde de steun van \$235,6

miljoen aan Armenië in het kader van de Millennium Challenge Corporation (MCC) op te zeggen en vanwege de Raad van Europa, waar de Parlementaire Assemblée (PACE) op 17 april een resolutie goedkeurde waarin ze dreigde het stemrecht van Armenië in de PACE op te heffen. Met dit dreigement werden de Armeense autoriteiten aangespoord in dialoog te treden met de oppositie, de beperkingen op demonstraties op te heffen, een onderzoekscommissie op te richten en de politieke gevangenen vrij te laten. Ondanks de verklaringen van ongerustheid en deze aansporingen aan het adres van de Armeense overheid, bleven echte sancties uit.

Het stabiliteitsparadigma

Hoewel de druk zeker is opgevoerd sinds 1 maart 2008, lijkt de internationale gemeenschap in zekere mate verder te gaan op een scenario van 'business as usual'. Organisaties als de Raad van Europa en de OVSE zijn beperkt in hun handelen door het lidmaatschap van onder andere Rusland, dat zeer sceptisch staat tegenover sancties omwille van 'westerse' democratische standaarden. Voor andere actoren, zoals de VS en de EU, is voornamelijk het idee van stabiliteit in deze strategische regio een belangrijke reden om voorzichtig om te springen met sancties. De internationale gemeenschap is binnen de OVSE Minsk Groep immers nauw betrokken bij het diplomatieke overleg omtrent Nagorno-Karabach. Het is weinig waarschijnlijk dat interne stabiliteit binnen één van de betrokken landen, het vredesproces ten goede zou komen. Het was dan ook Matthew Bryza, de VS-diplomaat binnen de Minsk Groep, die al gauw aankondigde dat de terugtrekking van de MCC-steun niet direct noodzakelijk leek. Ondertussen is ook een tweede conflict terug hoog op de internationale agenda voor de regio gekomen: de gesloten grens tussen Turkije en

Armenië. Sinds 1993 is deze grens gesloten omwille van het conflict over Nagorno-Karabach en de onenigheid over de erkenning van de Armeense genocide in 1915. Sinds Gül in februari Sargsyan meteen feliciteerde met zijn verkiezingsoverwinning, is er echter een toenadering tussen beide overheden om de grens terug open te stellen. Zo woonde op 6 september de Turkse president Abdullah Gül op uitnodiging van Sargsyan een voetbalwedstrijd bij tussen beide nationale teams in Jerevan, waarna de diplomatieke contacten sterk geïntensifieerd werden en de opening van de grens tussen Turkije en Armenië plots zeer nabij lijkt. Het staat buiten kijf dat een genormaliseerde relatie met buurland Turkije een zeer positieve impact zou hebben op de Armeense economie. Gezien de ligging van Armenië is Turkije immers een belangrijke natuurlijke handelspartner. Hoewel de toenadering meer lijkt te zijn dan enkel een public relations actie, beschouwen sceptici de toenadering van Armeense zijde echter ook als een actie om het zwaar geschonden blazoen van de Armeense autoriteiten op de poetsen binnen de internationale gemeenschap, die zeer positief staat tegenover een verbetering van de relatie tussen beide landen.

Een jaar later: de burgemeestersverkiezingen in Jerevan

Op 31 mei 2009 vinden in Jerevan burgemeestersverkiezingen plaats. Omdat de eerstvolgende nationale verkiezingen pas plaatsvinden in 2012 (parlement) en 2013 (president), heeft het Armeens Nationaal Congres (ANC), de oppositiebeweging rond Ter-Petrossian, deze verkiezingen aangegrepen om nu reeds de autoriteiten opnieuw electoraal uit te dagen. Het belang van de stemming op 31 mei is hierdoor erg gestegen, des te meer omdat meer dan een derde van het Armeense electoraat woonachtig

is in Jerevan en het ook hier is dat Ter-Petrossian de meeste aanhangers heeft. De andere belangrijke oppositiepartij, de 'Heritage'-partij, neemt niet deel aan de verkiezingen om zo de kandidatuur van Ter-Petrossian te steunen en een splitsing van oppositiestemmen te vermijden. Het ziet er naar uit dat de verkiezingen in Jerevan hierdoor een soort verlate tweede ronde zullen worden van de presidentsverkiezingen van afgelopen jaar. De pro-regeringspartijen doen de kandidatuur van Ter-Petrossian af als een poging de burgemeestersverkiezingen te 'politiseren'. Dit klopt in de zin dat het inderdaad niet zozeer het beheer van de stad of de burgemeesterssjerp zelf zijn die de directe inzet vormen van deze verkiezingen. De echte inzet is de poging van Ter-Petrossian en de oppositie om via een verkozen mandaat een formele legitimering te verkrijgen van het protest en zo het 'momentum' van de aanhoudende protesten te verlengen. Omdat de parlements- en presidentsverkiezingen nog veraf zijn, is dit immers de enige gelegenheid om de momenteel sterk aanwezige frustratie over de gebeurtenissen van verleden jaar te verzilveren in een stembusgang. Een overwinning zou dan extra mogelijkheden creëren om ook de komende jaren een sterke oppositie te blijven voeren, ditmaal van binnen het systeem.

De verwachtingen voor de uitkomst van deze verkiezing lopen sterk uiteen. De stembusgang valt dan ook moeilijk te voorspellen. Het is zeker dat een grote onvrede onder de bevolking nog steeds aanwezig is. De onvrede over de 'kleptocratie' en het lage democratische gehalte van de huidige machthebbers is vermoedelijk enkel versterkt door de gebeurtenissen van vorig jaar. De gevolgen van de economische crisis die sinds het begin van dit jaar voelbaar zijn in Armenië zullen deze onvrede waarschijnlijk verder aanwakkeren. Op 3 maart kende de Armeense dram een plotse inflatie van 30% ten opzichte van de Amerikaanse

dollar. Bovendien is Armenië sterk afhankelijk van geldinstroom van diaspora, ontwikkelingsgelden en voordelige gastarieven van Rusland: alledrie zijn dit zaken die erg onder druk komen te staan in de huidige crisis. Anderzijds hebben nog steeds velen hun twijfels bij de geloofwaardigheid van oppositiekandidaat Ter-Petrossian. Als eerste president van het land wordt hij door velen nog steeds aanzien als de verantwoordelijke voor het in gang zetten van de tradities van corrupte privatisering en nepotisme en het vervalsen van verkiezingen. Ten slotte is het ook de vraag wat de rol van de Dashnakpartij zal zijn. Deze nationalistische partij trok zich op 27 april terug uit de regeringscoalitie, omdat ze van mening was dat de regering 'het nationale belang niet voldoende verdedigde' door te veel compromissen te sluiten met Turkije over de opening van de grens. De Dashnakpartij is niet zinnens samen te werken met Ter-Petrossian (in 1995 sloot die als toenmalig president de Dashnaks op bedenkelijke gronden uit van de parlementsverkiezingen) en heeft een eigen kandidaat naar voor geschoven in de verkiezing van 31 mei. Sommige waarnemers zien hier dan ook een actie in van de autoriteiten om de oppositiestemmen alsnog te verdelen en zo de positie van Ter-Petrossian te verzwakken.

Het belang van 31 mei

Hoewel ze op korte termijn zeker belangrijk is voor het politieke gebeuren in Armenië, zal op lange termijn de uitkomst van deze verkiezing niet bepalend zijn voor de toekomst van de democratie in Armenië. Ook als het ANC en Ter-Petrossian de verkiezing winnen, is het verre van zeker dat dit Armenië op het pad van de democratie zal zetten. Belangrijker zijn het verloop en de omkadering van deze verkiezingen. In het geval van werkelijk 'vrije en eerlijke' verkiezingen, waarna alle partijen zich vervolgens neer kunnen leggen bij de uitslag,

zou dit er op kunnen wijzen dat de houding van de internationale gemeenschap na de gebeurtenissen van 1 maart wel degelijk een democratiserend effect heeft gehad op de Armeense politieke arena. Een meer waarschijnlijk scenario is er echter één waarbij ook deze verkiezingen in meer of mindere mate gekenmerkt zullen zijn door tekortkomingen, waarna de verliezende partij deze weer zal aangrijpen als reden om de officiële uitslag in vraag te trekken. In dergelijk scenario zal wederom naar de internationale gemeenschap worden gekeken. Opnieuw zal ze moeten pogen een goede en geloofwaardige positie in te nemen, die het midden houdt tussen het legitimeren van een weinig democratische overheid, dan wel van een weinig geloofwaardige oppositie.

© Onnik Krikorian

De rol voor de internationale gemeenschap is ditmaal echter ook heel anders. De Armeense autoriteiten doen er alles aan het belang van deze verkiezingen te minimaliseren en hebben, in tegenstelling tot verleden jaar, de waarnemers van ODIHR ditmaal niet uitgenodigd. In zekere zin mist het nieuwe regime (onder Sargsyan) zo de kans zich duidelijk te distantiëren van de gebeurtenissen afgelopen jaar (nog onder Kocharian) en geeft het zo de oppositie meteen een eerste argument om te claimen dat ook deze verkiezing onregelmatig zal verlopen.

Anderzijds zijn alle actoren misschien wel tevreden met het wegblijven van ODIHR: de overheid houdt een vervelende waakhond weg, die na het dubieuze rapport van verleden jaar weleens een pak strenger zou kunnen zijn; de oppositie gelooft al jaren niet meer in de legitimiteit van de internationale waarnemers, die steeds een te mild oordeel lijken te hebben; en de internationale gemeenschap kan zich bij deze verkiezing meer afzijdig houden: zonder grote waarnemingsmissie is er immers ook geen nood aan een groot en gevoelig verkiezingsrapport.

De toekomst

Het democratiseringsverhaal van de internationale gemeenschap in Armenië lijkt op een dood spoor te zitten. In de huidige politieke arena wordt nog steeds elke vorm van oppositie beschouwd als een directe aanval op het systeem. Door de grote belangen die verbonden zijn aan de politieke macht in het land, is vrijwillig aftreden op basis van een verloren verkiezing veelal geen optie. Hierbij komt de beperkte geloofwaardigheid van de oppositie zelf: zou een overwinning van de oppositie ook meteen democratisering betekenen? Democratie lijkt in Armenië niet vanuit de traditionele politieke klasse te zullen komen, die zich comfortabel nestelt in de huidige amfibische situatie, waarbij achter een democratisch façadespel van verkiezingen de werkelijke macht in handen ligt van cliëntelistische netwerken. Voorlopig blijft een grote maatschappelijke verandering, die een einde maakt aan deze structuren, echter uit. De uitdaging voor de internationale democratiseringsgemeenschap ligt er in dit soort evolutie mee te ondersteunen. Meer en meer is er dan ook sprake van het engageren van een lokale 'civil society' in het democratiseringsproces. Hoezeer dit ook een noodzaak lijkt, is het nog de vraag in welke

mate dit ook tot concrete resultaten kan leiden. Is de Armeense samenleving wel geïnteresseerd in een dergelijke westers geïnspireerde civil society? De ervaring van het verleden doet tevens de vraag rijzen of dit engagement ook overeind blijft eens de grote belangen meespelen. Zal men naar deze 'civil society' luisteren wanneer dit de goede relaties met een 'bevriende overheid' in gevaar brengt of dit de stabiliteit van de regio in gevaar brengt? Ondertussen bevinden we ons in een situatie waar democratie een verkiezingsthema is geworden bij lokale verkiezingen tussen twee kampen die, gebaseerd op hun weinig democratisch palmares, beiden kampen met een groot geloofwaardigheidsprobleem. In Armenië lijkt de dag dat men naar de stembus trekt om daadwerkelijk democratische leiders te verkiezen nog veraf.

Meer lezen?

Voor meer literatuur omtrent de problemen van democratische transitie in Armenië, zie: P. Rutland, 'Democracy and Nationalism in Armenia' in *Europe-Asia Studies*, 46 (1994), 5, 839-861. M. Kurkchyan, 'The Armenian Media in Context: Soviet Heritage, the Politics of Transition, Democracy and the Rule of Law' in *Demokratizatsiya*, 14, (2006), 2, 266-282. A. Shakaryan, 'Civic Trust and Governance in Armenia' in *Demokratizatsiya*, 15, (2007), 2, 261-267. Freedom House, *Nations in Transit-Armenia*, 2007 (www.freedomhouse.hu/images/fdh_galleries/NIT2007final/nit-armenia-web.pdf). International Crisis Group (ICG), 'Armenia: Picking up the Pieces' in *Crisis Group Europe Briefing N°48*, 8 april 2008.

Voor een uitgebreide rapportering van de campagne, de verkiezingen zelf en de nasleep, zie o.a.: OVSE/ODIHR, *Final Report on the 19 February Presidential Election in Armenia*, 30 mei 2008 (www.osce.org/odihr).

elections/14350.html). ICG, Armenia: Picking up the Pieces, o.c. Yerevan Press Club (YPC), Monitoring the Coverage of Presidential Elections 2008 by Broadcast Media of Armenia, Yerevan, 2008 (www.ypc.am).

Voor meer informatie over de toenadering tussen Turkije en Armenië in verband met de grenskwestie, zie: ICG, 'Turkey and Armenia: Opening Minds, Opening Borders' in Crisis Group Europe Report N°199, 14 april 2009.

Een eigen permanente diplomatie voor de EU

Door Annemie Neyts – Uyttebroeck (Open VLD)

Het buitenlandse beleid van de EU staat nog in de kinderschoenen. Met het Verdrag van Maastricht werden eerste voorzichtige stappen gezet. De Verdragen van Amsterdam en Nice zorgden voor meer consistentie. Er werd uitdrukkelijk verwezen naar Defensiebeleid, en de functie van Hoge Vertegenwoordiger voor het Buitenlands Beleid werd in het leven geroepen. Deze Hoge Vertegenwoordiger is tevens Secretaris Generaal van de Raad van Ministers. Hiermee werd het Europese beleid inzake Buitenland en Defensie duidelijk verankerd binnen de Raad die daarover aanvankelijk met eenparigheid moest beslissen. Sinds het Verdrag van Nice werd het beginsel van "constructieve onthouding" ingevoerd, wat betekent dat lidstaten zich bij een beslissing kunnen onthouden, zonder daarom de uitvoering van die beslissing tegen te houden. Op het

eerste gezicht een ingewikkeld mechanisme dat echter onlangs zijn nut bewees toen moest worden beslist over de ontplooiing van de grote EULEX missie in Kosovo. Lidstaten die de onafhankelijkheid van Kosovo (nog) niet erkennen, onthielden zich en de ontplooiing kon beginnen.

Het Europese Parlement kreeg aanvankelijk slechts een recht op informatie. Met uitzondering van internationale akkoorden en verdragen, waaronder toetredingsverdragen, was er helemaal geen sprake van enige medebeslissing. Het jongste verdrag, dat van Lissabon, wijzigt dit alles grondig. De Hoge Vertegenwoordiger wordt verankerd in de Commissie waarvan hij/zij de vice - voorzitter wordt. Er moet nog steeds worden beslist bij eenparigheid (met mogelijkheid tot constructieve onthouding), maar het buitenlands beleid is niet langer ondergebracht in een aparte peiler. Ook de toekomstige voorzitter van de Europese Raad (de vergadering van staatshoofden en regeringsleiders) krijgt een rol toebedeeld in het buitenlands beleid. Deze voorzitter zal de Unie vertegenwoordigen op het hoogste niveau. Tevens wordt voorzien in de oprichting van een Dienst voor Externe Actie, zeg maar een eigen diplomatie van de Unie.

Oorspronkelijk zou de Hoge Vertegenwoordiger de titel van Minister voor Buitenlandse Zaken krijgen, maar dat vonden de Buitenlandministers van de Lidstaten niet leuk. Ook werd bezwaar gemaakt tegen de benaming "diplomatie", want

dat zou ook lijken op een afzwakking van diplomatieke diensten van de lidstaten, en dat wilden de regeringen van de lidstaten niet. Dus blijven we opgescheept met de buitenissige benamingen " Hoge Vertegenwoordiger" en " Dienst voor Externe Actie".

Belangrijk is dat niet echt.

Om het plaatje te vervolledigen, moet nog worden vermeld dat de Europese Commissie sedert vele jaren beschikt over zogenaamde Delegaties in de meeste landen ter wereld. Deze staan in voor de vertegenwoordiging van de Commissie en haar Diensten, en voor de uitvoering van bijvoorbeeld de omvangrijke programma's voor ontwikkelingssamenwerking en van de vele akkoorden voor associatie, stabilisatie en handel die de Unie heeft afgesloten. De Hoge vertegenwoordiger voor Buitenlands Beleid beschikt dan weer over een aantal Bijzondere Gezanten die, al dan niet op permanente basis en ter plekke, de opvolging van bijzonder delicate dossiers opvolgen.

De Bijzondere Gezant van de Unie in Bosnië - Herzegovina is ooit als proconsul bestempeld omdat hij over zeer uitgebreide bevoegdheden beschikte: hij kon zelfs regeringsleden en lokale ambtenaren ontslaan. In de meeste gevallen slagen Bijzondere Gezanten en Delegatieleiders erin behoorlijk samen te werken. In sommige gevallen dan weer niet, wat leidt tot verwarring en gezichtsverlies. Hoge tijd dus om orde op zaken te stellen.

Niet alleen daarom heeft de Europese Unie een duidelijke eigen en permanente diplomatie nodig. Die is vooral nodig om een doeltreffend buitenlands beleid te voeren. Zolang alles relatief goed gaat, kan de Unie volstaan met maandelijkse of halfmaandelijke bijeenkomsten van de Buitenlandministers van de Lidstaten, en tussentijdse vergaderingen van hun ambassadeurs bij de Unie. Ontbrandt er echter een ernstige crisis, dan voldoen die

mechanismen niet langer. Zo bleek duidelijk toen Russische troepen afgelopen zomer Georgië binnen vielen. Het Franse Voorzitterschap reageerde zeer snel, en goed, maar we mogen er niet aan denken dat dit zou voorgevallen zijn onder een minder doeltreffend of vastberaden voorzitterschap.

Ik heb lang getwijfeld aan het nut van een permanent voorzitter voor de Europese Raad, maar afgelopen zomer heb ik ingezien dat zo'n functie nodig en nuttig is om het hoofd te bieden aan crises. Ook een permanent Hoge Vertegenwoordiger, minister zeg maar, zou meer dan nuttig zijn. En het is een goed idee om die te verankeren in de Commissie, en niet langer in de Raad. Een detail, zullen velen denken.

Ik heb lang getwijfeld aan het nut van een permanent voorzitter voor de Europese Raad, maar afgelopen zomer heb ik ingezien dat zo'n functie nodig en nuttig is om het hoofd te bieden aan crises.

Dat is dan fout gedacht, en wel om volgende reden. Binnen de Raad, is de Hoge Vertegenwoordiger helemaal afhankelijk van de Lidstaten, ook voor de financiering van het eigen buitenlands beleid. Bijzondere Gezanten bijvoorbeeld worden gefinancierd door lidstaten, niet vanuit het EU – budget. Die gezanten komen dan ook uit de lidstaat die financiert, en zijn niet noodzakelijk de meest geschikte personen voor de opdracht in kwestie. Er bestaat geen selectieprocedure; er is geen controle mogelijk over de besteding van de gelden. Eigenlijk mag het een wonder heten dat er totnogtoe weinig of geen ongelukken zijn gebeurd. Gelet op het feit dat er delegaties van de Commissies werken in bijna alle landen ter wereld, lijkt de oprichting van een Dienst voor

Externe Actie heel simpel. Je tovert de delegaties van de Commissie gewoon om tot delegaties van de Unie.

Zo simpel is het helaas niet. Er werken inmiddels verschillende duizenden mensen binnen en buiten de Unie die bezig zijn met aspecten van buitenlands beleid. Gemakkelijk meer dan alle diplomaten van de lidstaten. Slechts een minderheid van die duizenden beschikt over bekwaamheden en bevoegdheden die overeen stemmen met deze van diplomaten. Een selectie zal dus onontbeerlijk zijn.

Verschillende lidstaten lijken niet van plan snel werk te zullen maken van de uitbouw van een dergelijke Dienst voor Externe Actie, om zo lang mogelijk zelf het diplomatieke terrein te blijven bezetten. Begrijpelijk misschien, maar wel heel dom. Vanzelfsprekend moet eerst het Verdrag van Lissabon worden geratificeerd, vooraleer (officieel) kan begonnen worden met een dergelijk uitbouw, en twee lidstaten ontbreken nog steeds op het appel. Maar stel dat in orde komt, dan mag niet langer worden gewacht.

Slechts een minderheid onder de lidstaten heeft diplomatieke vertegenwoordigingen in alle landen ter wereld. België beschikt over een uitgebreid net, maar is niet overal aanwezig en is op een aantal plaatsen vertegenwoordigd door slechts één enkel diplomaat, wat te weinig is in geval van crisis. Het is niet anders voor de overgrote meerderheid van lidstaten. Alleen al daarom zou een eigen diplomatie van de EU

goed van pas komen. Nochtans spelen sommige lidstaten met het idee om "voorzichtig" te beginnen, met slechts enkele buitenlandse posten.

Dat is evenmin verstandig. Want dan ontstaat het gevaar dat de Dienst voor Externe Actie een soort klein broertje of zusje wordt van het grote bestaande netwerk van de delegaties van de Commissie. Dan dreigt een ongelijke concurrentie tussen beide, en kan de nieuwe dienst gekneld raken tussen de delegaties enerzijds en de diplomatieke posten van de lidstaten anderzijds. Ik ben dus resoluut voorstander van een echte "big bang".

Eens het Verdrag van Lissabon in voege, moet snel de basis worden gelegde voor de oprichting van Delegaties van de Unie. Men kan daarvoor de Delegaties van de Commissie herorganiseren, met duidelijke afbakening van taken, bevoegdheden en statuten. Ook moet er ruimte worden gemaakt voor nieuwkomers uit de lidstaten, en moet worden bepaald wie ze zal betalen. Bovenal moet concurrentie tussen alle betrokken diensten zoveel als mogelijk worden vermeden. Omdat dit een moeilijke en delicate klus is, mag niet worden gewacht zodra de institutionele hindernissen uit de weg zijn geruimd.

De gevechtsposities zijn nu al ingenomen, loopgraven zijn gegraven en munitie is aangevoerd. Makkelijk zal het niet zijn, maar er hangt ontzettend veel van af.

Op weg naar een kernwapenvrij Europa

Door Frieda Brepoels (N-VA)

"Het blijft voor de VS een fundamenteel streven dat iedereen zich aansluit bij het non-proliferatieverdrag - inclusief India, Israël, Pakistan en Noord-Korea"¹. Deze hoopgevende woorden komen van Rose Gottemoeller, de vertegenwoordiger van de Obama-administratie op een vergadering die begin mei in New York plaatsvond ter voorbereiding van de herzieningsconferentie over het non-proliferatieverdrag in 2010. Nadat de vorige herzieningsconferentie van 2005 uitdraaide op een mislukking zonder substantiële vooruitgang, zijn de verwachtingen ten aanzien van de volgende ontmoeting in 2010 bijzonder hoog gespannen. Waar de veertigste verjaardag van het non-proliferatieverdrag vorig jaar nog in mineur werd gevierd, doet het aantreden van president Obama de hoop op "change", ook op het gebied van kernwapens, aanzwellen. Het komt er nu op aan verder te gaan dan lippendienst te betuigen aan de doelstellingen van het verdrag en woorden om te zetten in concrete acties. Ook Europa kan hierbij een voortrekkersrol opnemen.

¹ De Standaard, "VS willen India, Israël, Noord-Korea bij non-proliferatieverdrag", 6 mei 2009.

De doelstellingen die in het non-proliferatieverdrag uit 1968 naar voren worden geschoven zijn nog steeds brandend actueel. De kern van het verdrag is drievoudig: in ruil voor een non-proliferatiebelofte van de deelnemende landen, engageerden de kernmachten (destijds de Verenigde Staten, de Sovjet-Unie, China, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk) zich voor nucleaire ontwapening. Landen die het verdrag tekenden wilden ook meer samenwerking op vlak van de civiele toepassing van kernenergie.

Vooralsnog zijn de resultaten van het non-proliferatieverdrag echter bijzonder mager. Daarbij baart de steeds toenemende proliferatie wellicht het meest zorgen. Want hoewel 189 landen het verdrag tekenden en sommige landen (vb. Zuid-Afrika) hun nucleaire ambities resoluut opzij schoven, weigerden anderen hun medewerking. Zo ontwikkelden India en Pakistan zich tot kernmachten met alle gevolgen van dien voor de stabiliteit in precare gebieden als Kasjmir. De mislukte aanpak in Afghanistan heeft er bovendien toe geleid dat Pakistan steeds meer afglijdt naar een "failing state". De golf van aanslagen sinds de moord op Benazzir Bhutto van eind 2007 wijst daarop. Het gevaar dat extremisten het land overnemen, inclusief de bediening over de kernwapens, is een scenario waarmee rekening moet worden gehouden. Ook Israël, waarvan algemeen wordt aangenomen dat het kernwapens bezit, onderschrijft het verdrag niet. Samen met Iran, dat angstwekkend vergevorderd is in de ontwikkeling van een atoomwapen, maakt dit gegeven van het Midden-Oosten even goed een potentiële nucleaire tijdbom.

Noord-Korea tenslotte zegde in 2003 zijn deelname aan het verdrag op en voerde sindsdien enkele nucleaire testen uit. De recente lancering van een Noord-Koreaanse langeafstandsraket, die het verdere overleg over non-proliferatie dreigt te torpederen, werd

scherp veroordeeld door de internationale gemeenschap. De vrees voor een Noord-Korea dat onze westerse samenleving kan raken met een nucleair geladen raket, zit er duidelijk - en terecht - diep in.

Dit alles onderlijnt de hoogdringendheid van verdere maatregelen tegen de verspreiding en ontwikkeling van kernwapens.

Daarbij moeten echter ook de 5 "traditionele" kernmachten in eigen boezem kijken. Want hoewel het einde van de Koude Oorlog resulteerde in een vermindering van het aantal kernwapens, hielden de 5 zich niet aan hun belofte van ontwapening. Precies daarom is de toespraak die president Obama op 5 april gaf in Praag enorm belangrijk, in het bijzonder in het licht van de komende herzieningsconferentie. De Amerikaanse president engageerde zich immers om de nucleaire ontwapening vooruit te helpen en sprak zich uit voor concrete stappen naar een wereld zonder kernwapens. De Verenigde Staten heeft hiervoor volgens Obama zelfs een morele verplichting aangezien de VS het enige land is dat ooit daadwerkelijk kernwapens inzette. Obama beloofde ook alles in het werk te stellen opdat het Amerikaanse parlement het kernstopverdrag zou ratificeren, waardoor het testen en daardoor de ontwikkeling van nieuwe kernwapens onmogelijk worden.

De actieve steun van de Verenigde Staten is essentieel en creëert het noodzakelijke en lang verhoopte momentum om een doorbraak te realiseren. De Amerikaanse president heeft alvast het voordeel dat hij inzicht heeft in en rekening houdt met de complexiteit waarmee de wereld in elkaar zit, in tegenstelling tot zijn voorganger. Dat maakt van hem een geloofwaardige gesprekspartner om het gesprek over een veiligere wereld aan te gaan. Het is alvast positief dat hij en president Medvedev van Rusland hebben toegezegd hun wederzijds

strategisch wapenarsenaal te beperken. Ook de recente schuchtere toenadering tussen de Verenigde Staten en Iran, onder meer op de recent gehouden conferentie over Afghanistan in Den Haag, en het groeiend Amerikaanse besef dat Iran een sleutelspeler is in het tot stand brengen van stabiliteit in de regio, zijn tekenen van vooruitgang in het streven naar een veiliger wereld.

Nu Barack Obama het debat over een kernwapenvrije wereld heeft geopend, moet Europa volgen

Maar betere verstandhoudingen alleen zijn onvoldoende om te komen tot een substantieel veiliger wereld. Daarvoor is er nog een andere discussie nodig, en die gaat over het bestaan van kernwapens zelf. Het is zoals Tom Sauer treffend in De Standaard schreef: "Het is het één of het ander: ofwel aanvaarden we dat kernwapens stabiliserend zijn, maar dan moeten we niet inzitten met het feit dat Iran nucleair gaat; ofwel zijn de nadelen van kernwapens groter dan de voordelen, en moeten ook wij onze conclusies trekken. Een middenweg is er helaas niet".

Met andere woorden, zonder het besef bij de huidige (westerse) kernwapenmachten dat ook zij zich dringend moeten bezinnen over het afbouwen van hun kernarsenaal, is de atoommacht Iran (of eender welk ander land dat zijn internationale positie wil versterken) binnen afzienbare tijd een feit waarmee we moeten leren leven. Voorlopig is dat besef er echter nog lang niet, ook al is de toespraak van president Obama een eerste stap in de goede richting.

Deze wens moet echter concreet gestalte krijgen. Dat kernmachten allerlei voordelen krijgen toegestopt, maakt het atoomprobleem alleen maar groter. Zo kreeg India, via een

akkoord met de VS uit 2006, de beschikking over extra splijtbaar materiaal om te voorzien in de energiebehoeften van het land. Als lid van de Nuclear Suppliers Group die toestemming moest geven voor de uitvoering van deze overeenkomst, heeft ook België zijn akkoord gegeven. Meteen werd het non-proliferatieverdrag nog een beetje meer uitgehold. Met zulke praktijken worden landen als Iran gesterkt in hun opvatting dat het non-proliferatieverdrag er alleen maar op gericht is de beschikking over kernwapens te beperken tot de huidige atoommachten.

Nu Barack Obama het debat over een kernwapenvrije wereld heeft geopend, moet Europa volgen. Wij pleiten al lang voor een fundamenteel debat over nucleaire ontwapening. In de VS is dat al enige tijd bezig. Het wordt tijd dat dit ook in Europa op gang komt. Het bannen van nucleaire wapens is immers de enige keus op termijn.

Er zijn al enkele positieve signalen: zo kreeg de groep rond Henry Kissinger die pleit voor de afschaffing van kernwapens, navolging in zowel het Verenigd Koninkrijk als Duitsland en namen de Franse en de Britse regeringen initiatieven om hun nucleaire capaciteit te verminderen.

In een resolutie over de toekomst van het non-proliferatieverdrag die het Europees Parlement op 24 april goedkeurde, doet het Parlement een reeks aanbevelingen aan de Raad, waarin de uiteindelijke doelstelling van volledige nucleaire ontwapening wordt herbevestigd. Het Parlement

ondersteunt daarbij uitdrukkelijk de Modelkernwapenconventie en het Hiroshima-Nagasaki-Protocol, nieuwe voorstellen om de wereld tegen 2020 kernwapenvrij te maken. Hiermee beantwoordt het Europees Parlement ook de oproep van de "Burgemeesters voor Vrede", een initiatief van de burgemeester van Hiroshima Tadatashi Akiba. Wereldwijd sloten zich al bijna 3000 burgemeesters aan, in Vlaanderen steunt meer dan 75% van de burgemeesters de actie.

Toch zijn bijkomende acties noodzakelijk: binnen de EU moet een debat op gang komen over een algehele terugtrekking van Amerikaanse kernwapens uit Europa. Ook de Navo moet, in het kader van haar nieuwe rol als terrorismebestrijder, het forum worden van politiek-militaire onderhandelingen tussen Amerika, Europa en Rusland over nucleaire ontwapening. We moeten er samen naar streven dat er ook in Europa een grote kernwapenvrije zone ontstaat (zoals in Afrika, Centraal-Azië, Zuidoost-Azië en Zuid- en Centraal-Amerika). Op termijn moet dit leiden tot een wereldwijde nucleaire ontwapening. De EU moet ook hierin een voortrekkersrol spelen.

Dit geldt ook voor België: er is geen enkel zinnig argument te bedenken om de kernwapens van Kleine Brogel niet weg te halen. Minister van Defensie Pieter De Crem moet inzien dat het tijd is om die kernwapens daar weg te halen. In het Verenigd Koninkrijk en Griekenland is dit al gebeurd; waarom kan het hier dan niet?

Ecologische rechtvaardigheid als logisch principe voor Europa

Door Bart Staes (Groen!)

Het is ronduit lichtzinnig en gevaarlijk wanneer Europese burgers vergeten dat het Europese project een in de Europese geschiedenis ongekende periode van welvaart en vrede heeft gebracht. De paradox is dat concepten van vrouwe Europa als milieubeleid en sociale bescherming overal ter wereld worden overgenomen, maar dat de Europeanen in haar boezem spugen. Of ongeïnteresseerd wegstaren. En toch moet de EU verder als vredesproject met als nieuw leidend principe: ecologische rechtvaardigheid.

Laat me beginnen om even stil te staan bij een opmerkelijke vrouw: Ingrid Betancourt. In 2002 was Ingrid Betancourt presidentskandidaat voor de Groenen in Colombia, toen de linkse guerrillaorganisatie Farc haar ontvoerde. Op 2 juli 2008 kwam ze vrij. Naar aanleiding van de zestigste verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens had het Europees Parlement haar uitgenodigd tijdens een zitting in Brussel.

De groene icoon Betancourt hield een zeer indrukwekkende toespraak, met accenten die zo

uit het programma van de Europese Groenen zouden kunnen komen. "De planeet is ziek, de mensen zijn ziek," zo hield ze ons een spiegel voor. Ze bekritiseerde de doorgeschoten consumptiemaatschappij, die frustratie creëert bij hen die niets hebben. Of boosheid bij hen die niet de vruchten, genaamd iPods en andere, kunnen plukken waarmee ze dagelijks worden verleid in de Hof van Eden, genaamd vrije markt. Ze sprak over mensenrechten en koppelde daar terecht aan vast dat een minderheid van de wereldbevolking beslag legt op een groot deel van de draagkracht van de aarde. Dat is onrechtvaardig, vooral omdat de aarde in principe groot genoeg is om iedereen een waardig leven te garanderen, nu en in de toekomst.

Betancourt bedankte op zeer emotionele wijze het Parlement voor de steun die zij had ontvangen: "Dank u dat u uw hart hebt geopend voor dat drama dat zo ver van u af ligt. De woorden die hier zijn uitgesproken, hebben geleid tot mijn bevrijding. Dat is een duidelijk en concreet resultaat van wat u hebt gedaan."

Kan de groeiende invloed van het Europees Parlement poëtischer worden verwoord? Voor mij zijn die woorden van Betancourt alleszins een hart onder de riem om te blijven ijveren voor een rechtvaardige wereld die de mensenrechten eerbiedigt en voor een beleid van 'preventieve gerechtigheid' en 'ecologische rechtvaardigheid'. Dat laatste kan en moet de belangrijkste uitdaging voor de Europese Unie worden. Europa zorgt bijna ongemerkt voor een vredige transformatie van landen en dat dus zonder wapengekletter.

De transformerende macht/involed van de Europese Unie bleek ook toen het Pentagon (het Amerikaanse ministerie van Defensie) enkele jaren geleden voorzichtig toegaf dat een klimaatbeleid ook een veiligheidsbeleid is.

De uitdagingen van de 21ste eeuw zijn dan ook, met klimaatverandering en energiebeleid met ruime afstand op kop, niet meer die van de

20ste eeuw. En dus moet Europa nog een stapje verder durven gaan, in dezelfde logica.

Europees Vredesbeleid

Als Groenen ijveren wij daarom voor een ander Europees Vredesbeleid, waarbij het vraagstuk van een rechtvaardige verdeling van hulpbronnen en eerlijke toegang tot die hulpbronnen mondiaal wordt aangepakt. Daarbij wil ik verwijzen naar uitspraken van de Hoge Vertegenwoordiger van het Gemeenschappelijk Buitenlandse Veiligheidsbeleid van de Unie en voormalig Navo-chef Javier Solana over klimaatbeleid als veiligheidsbeleid.

Solana, schetste een somber beeld. "Wetenschappelijk gezien zijn we uitgediscussieerd over de relatie tussen de uitstoot van broeikasgassen en klimaatverandering. Dit verband staat onomstotelijk vast. We moeten ons nu richten op de onafwendbare gevolgen, zoals het verlies aan land, aanhoudende droogtes en dalende voedselproducties. Miljoenen 'milieumigranten' zullen voor etnische, religieuze en politieke spanningen zorgen," aldus Solana. Volgens hem speelt klimaatverandering nu al een immense rol in het aanjagen van internationale crises; en die trend zal nog sterker worden.

Volgens Solana worden vooral regio's getroffen die van zichzelf al kwetsbaar zijn. Het continent Afrika, bijvoorbeeld, heeft niet de middelen om klimaatproblemen op te vangen. Juist daarom moet de EU buiten haar grenzen veiligheidsprojecten opzetten. Het gaat hierbij om het monitoren van kwetsbare gebieden, het signaleren van problemen, het bemiddelen bij conflicten over schaarste van voedsel en fossiele brandstoffen en noodhulp bij rampen. Daarom

pleit hij voor dringende actie "om Europese belangen veilig te stellen". Hij meent dat klimaatverandering met haar gevolgen, een deel

van het defensiebeleid van de Europese Unie moet worden.

Vraag is natuurlijk hoe dat 'defensiebeleid' wordt ingevuld. Het zou een fout signaal zijn indien Europa zijn grenzen extra zou afschermen om de horden klimaatvluchtelingen buiten de deur te houden. Ik geloof dat het veel doeltreffender zou zijn om via een aangepast ontwikkelingsbeleid de

vluchtelingenstroom bij de bron aan te pakken. Of moeten we niet dringend nadenken of niet klimaat maar onrecht de internationale veiligheid bedreigt?

Europa telt internationaal mee en naarmate het Gemeenschappelijk

Buitenlands en Veiligheidsbeleid en het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid gerealiseerd worden, wordt die rol groter. Europa neemt zijn verantwoordelijkheid op zoals in Kosova waar de navo-troepenmacht vervangen

is door een Europese missie om de rechtsstaat te ondersteunen. EUR-Lex steunt de hervorming van de Kosovaarse politie en justitie. Ook in Afghanistan, Darfoer (Soedan) speelt een Europese troepenmacht mee.

Vanuit de Groene fractie in het Europees Parlement volgen we die operaties met argusogen. Ons principieel pacifisme willen we niet opgeven, maar we realiseren ons ook dat Europa op veel vlakken evolueert naar een wereldspeler; of alleszins de ambitie heeft om een stevig woord mee te spreken op het wereldtoneel. De Groenen nemen deze uitdagingen aan maar dringen erop aan het begrip 'menselijke veiligheid' zijn oorspronkelijke betekenis te geven. Uit dit begrip leiden we duidelijke voorwaarden af die het mogelijk maken om, afhankelijk van het probleem, een keuze te maken tussen civiele, civiel-militaire en militaire middelen. Zo kunnen we ons niet vinden in de Europese Veiligheidsstrategie die een totaalstrategie wil zijn voor de aanpak van hedendaagse bedreigingen en risico's. De EVS-

definitie is voor ons eng militair en houdt te weinig rekening met belangrijke problemen zoals de schending van mensenrechten (waaronder het recht op een rechtvaardig sociaal beleid), de oneerlijke verdeling van hulpbronnen naast milieuvervuiling en klimaatverandering.

Een democratisch en transparant Europa moet daar volwaardig aan zijn trekken komen; niet als een agressief imperium dat zijn wil opdringt, maar als een uniek vredesproject dat anderen inspireert. Een genereus Europa ook dat zijn verantwoordelijkheid neemt.

Zorgen dat ontwikkelingslanden mee kunnen met de nieuwe industriële revolutie op energiegebied. Zorgen dat landen die kampen met gevolgen van klimaatverandering- en er zelf totaal geen aandeel in hebben gehad – die gevolgen kunnen opvangen. Dat is mondiaal vredesbeleid en tegelijk in het belang van de Europese burgers. En Europa kan dat ook, het is een kwestie van politieke wil en van juiste analyse maken.

Vrede in perspectief

In zijn boek 'Waarom Europa de 21ste eeuw zal domineren', beschrijft Mark Leonard, directeur buitenlands beleid van de Britse EU-denktank Centre for European Reform op een meesterlijke wijze het ongelooflijke succes van de Europese Unie: "(...) al vijftig jaar lang staat er iedere dag wel een verhaal in de krant over onenigheid, doelstellingen die niet bereikt zijn, diplomatieke ruzies, een permanent gevoel van mislukking. Maar historici vertellen een ander verhaal dan journalisten. Zij beschrijven een Europees continent met een buitenlandse politiek die tot

de meest succesvolle in de geschiedenis behoort. Zij vertellen ons dat, in amper vijftig jaar, oorlog tussen de Europese mogendheden ondenkbaar is geworden, dat Europese economieën Amerika hebben ingehaald, en dat Europa achtereenvolgende reeksen landen vanuit een dictatuur de democratie heeft binnengehaald."

Vanuit vredesperspectief kan je de totstandbrenging van de Europese Unie beschrijven als de grootste oefening ooit op het gebied van geslaagde conflictpreventie. Overigens waren de jongste uitbreidingen (2004 en 2007) geen 'uitbreiding' in de letterlijke zin van het woord maar een 'hereniging'.

Journalist en schrijver Geert Mak vatte het in zijn boek *In Europa* als volgt samen: "Het is historisch ondenkbaar om, bijvoorbeeld, tegen Tsjechië en Slowakije te zeggen: Sorry dat we jullie in München verraden hebben, maar nu is er geen plaats meer aan tafel. Of tegen de Polen: Heel West-Europa ligt vol met jullie oorlogsbegraafplaatsen, maar jullie blijven hier buiten." De landen van Centraal en Oost-Europa delen dezelfde culturele waarden als de huidige Unie maar hadden inderdaad de pech na de Tweede Wereldoorlog in de Sovjetrussische invloedssfeer te belanden. Praag, Warschau of Boedapest zijn Europese hoofdsteden.

Ik deel de analyse van Mak wiens boek uit 2004, niets van zijn indringende overtuigingskracht heeft ingeboet en nog regelmatig herdrukt wordt. In maart 2009 schreef algemeen hoofdredacteur Peter Vandermeersch in *De Standaard* lyrisch: "In Europa. Reizen door de twintigste eeuw is ronduit een van de beste boeken in mijn goedgevulde bibliotheek". Volgens Vandermeersch en mezelf zou het boek verplichte lectuur moeten zijn voor alle leerlingen van onze secundaire scholen.

Het verhaal dat Mak vertelt, wijkt niet af van de visie van Mark Leonard. De Europese Unie is, zoals Mark Leonard stelt, een vredeszone van

490 miljoen burgers. Rond die blauwe kaart van de Unie bevindt zich een tweede cirkel van 385 miljoen mensen die land- en zee grenzen met de Unie delen. Daaromheen leven nog eens 900 miljoen mensen die gelinkt zijn aan de EU omdat de EU hun grootste handelspartner is of hun grootste bron van kredieten, buitenlandse investeringen of (ontwikkelings)hulp is. "Twee miljard mensen (eenderde van de wereldbevolking) wonen in de "Eurosfeer"; de Europese invloedssfeer die geleidelijk aan door het Europese project wordt getransformeerd en die de Europese aanpak overneemt."

Aandacht voor waarden

De macht van Europa wordt al te vaak verward met zwakte. Als Rusland het Kyoto-protocol ondertekent om goede relaties te onderhouden met de EU; als Polen eindelijk iets doet aan zijn minderhedenprobleem omdat het lid wil worden van de EU; als een islamregering in Ankara, na aandringen en protest van de EU, de voorstellen intrekt van de eigen partij om overspel te beschouwen als een strafbaar misdrijf omdat de Turkse regering zich niet de toorn van Brussel op de hals wil halen; als de Bush-administratie na diep slikken de VN om hulp vraagt inzake Irak of president Barack Obama vandaag in zijn nieuw Afghanistan-beleid een beroep doet op extra Europese inbreng, dan kunnen we niet langer spreken over zwakte. Dan moeten we onze definities over sterkte, macht en zwakte herdefiniëren.

Als we durven de wereld niet langer door Amerika's bril te bekijken, dan zullen we vaststellen dat ieder element van zogenaamd Europese zwakte er één is van buitengewoon transformerende macht.

Europa is niet geïnteresseerd in de klassieke geopolitieke benadering wanneer het praat met andere landen. Het concentreert zich op de

waarden, het grondwettelijke en wetgevende raamwerk. Nog maar eens Mark Leonard: "De obsessie van Europa met wettelijke kaders betekent dat het de anden waarmee het in contact komt, diepgaand kan transformeren in plaats van alleen maar aan de oppervlakte te blijven. De Verenigde Staten mogen in Afghanistan dan wel

een regime hebben veranderd, Europa verandert de complete Poolse samenleving, van economisch beleid en eigendomsrecht tot de behandeling van minderheden en wat er op de eettafels van het volk wordt geserveerd. Europa verandert

landen niet door te dreigen ze binnen te vallen. Integendeel, zijn grootste dreigement is juist zich niet meer met hen te bemoeien. Terwijl de Europese Unie intensief betrokken is bij de wederopbouw van Servië en achter de wens van dat land staat zich te "rehabiliteren" als een Europese staat, bieden de VS Colombia geen vergelijkbare hoop op integratie via multilaterale instellingen of structurele fondsen; Amerika voorziet slechts in tijdelijke 'assistentie' in de vorm van Amerikaanse militaire training en steun, en de onversneden vrijheid van de Amerikaanse markt."

Ingrid Betancourt kan getuigen wat die Amerikaanse aanpak voor haar land betekend heeft: het heeft in ieder geval niet geleid tot een stabilliserende en transformerende aanpak in het reeds vele decennia door geweld en verdeeldheid geteisterde land.

Wie anno 2009 in de achteruitkijkspiegel kijkt, beseft: Europa werkt; De Europese aanpak werkt wel!. De integratie die na het einde van de Tweede Wereldoorlog op gang kwam, heeft vandaag tot verbluffende resultaten geleid. Europeanen leerden op een beschaafde manier met elkaar om te gaan. Conflicten los je niet op met intimidatie en geweld, maar via overleg, afspraken en rechtspraak. Daar ligt ook de verklaring voor het belang dat de meeste

Europeanen hechten aan multilaterale organisaties zoals de Verenigde Naties of het Internationaal Strafhof in Den Haag.

En omgekeerd hoeft het niet te verbazen dat landen die zich grootmachten wanen, het niet zo begrepen hebben op die instellingen. Het is niet toevallig

dat de VS en China de autoriteit van het Internationaal Strafhof niet erkennen.

Een wereldregering waarin op een doorzichtige en dus democratische manier de problemen worden aangepakt, is (en blijft) een vrome droom. Niets belet echter te ijveren voor zoveel mogelijk democratie en transparantie in de bestaande

organisaties zoals de Verenigde Naties, het Internationaal Monetair Fonds, de Wereldbank of de Wereldhandelsorganisatie die de krijtlijnen trekken van het internationale speelveld. En daar heeft de Europese Unie wel een belangrijke

rol te spelen. Een democratisch en transparant Europa moet daar volwaardig aan zijn trekken komen; niet als een agressief imperium dat zijn wil opdringt, maar als een uniek vredesproject

dat anderen inspireert. Een genereus Europa ook dat zijn verantwoordelijkheid neemt.

Binnen dat Europa is het Europees Parlement het democratische forum bij uitstek. Dat Parlement moet voldoende bevoegdheden hebben om de Europese onderhandelaars in die internationale organisaties een evenwichtig mandaat te

geven; een mandaat dus dat rekening houdt met alle geledingen van de maatschappij en zeker oog heeft voor de zwaksten in de samenleving. Met de Groenen waken wij over die democratische en pacifistische invulling.

Om al deze redenen zou het meer dan onbegrijpelijk zijn dat een meerderheid van de Europese kiezers niet eens de moeite neemt – en in vele landen waarschuwt men daarvoor – om naar de stembus te gaan en een stem uit te brengen. Het is aan ons – politici – maar ook media, maatschappelijke organisaties, wetenschappers en geëngageerde burgers om zoveel mogelijk mensen te inspireren en tegen de zelfverklaarde eurosceptici of de zogenaamde eurorealisten in te wijzen op het ongekende succes van gedeeld Europees beleid.

Europese Unie als volwaardige global actor

Door Jean-Luc Dehaene (CD&V)

De droom van de "Vaders van Europa" is werkelijkheid geworden: via een sterke economische integratie wilden ze een einde maken aan de nationalistische broedertwisten in Europa. De Europese integratie was aanvankelijk in essentie een vredesproject: de hoofdbetrachting was het vermijden van een oorlog tussen de Europese staten. Europa had twee wereldoorlogen achter de rug die het gevolg waren van de tegenstellingen tussen Frankrijk en Duitsland. Een structurele integratie van hun economieën moest een herhaling van

zulke confrontaties in de tweede helft van de twintigste eeuw onmogelijk maken. Vijftig jaar later kunnen we zeggen: mission accomplished. De Vaders van Europa brachten Europa in de tweede helft van de vorige eeuw stabiliteit, vrede en veiligheid. Van een Europese Gemeenschap van Kolen en Staal evolueerden ze via een gemeenschappelijke markt naar een eenheidsmarkt. De monetaire unie en de euro maakten de economische integratie onomkeerbaar. De uitbreiding is het sluitstuk. Het oorspronkelijke integratieproject van stabiliteit, vrede en veiligheid werd uitgebreid tot heel Europa, West én Oost.

De wereld waarin de Europese Unie momenteel opereert, is echter niet langer die uit de tijd dat ze tot stand kwam. De geïndustrialiseerde wereld van de 19e eeuw heeft zich ontwikkeld tot een informatiemaatschappij waarin landsgrenzen vervagen. Globalisering en informatisering zijn onomkeerbaar en alomtegenwoordig. Europa heeft geen andere keuze dan hier assertief op in te spelen. Was de doelstelling vroeger enkel het verzekeren van vrede op het Europese continent, dan moet Europa nu ook zijn plaats in de geglobaliseerde wereld verzekeren. Hiervoor moet de economische gemeenschap uitgroeien tot een echte politieke Unie.

Het is een illusie te denken dat men de globalisering kan tegenhouden of keren. Dat is ook niet wenselijk want de globalisering biedt kansen op een rechtvaardigere en duurzamere wereld. Maar dat zal niet spontaan gebeuren. Als de markt en de vrije competitie de enige regels zijn, wordt het een jungle. De wereld heeft nood aan een nieuwe wereldorde met gecontroleerde en afdwingbare spelregels. Deze wereld zal niet op één dag tot stand komen, maar er zal hard aan gewerkt moeten worden. Dat is de opzet van de G20, de klimaatconferenties en andere

wereldconferenties. Europa mag de nieuwe wereldorde niet ondergaan, maar moet ze mee opbouwen. Europa heeft de wereld immers heel wat te bieden: het moet zijn maatschappijmodel verdedigen en kan het meteen ook als inspiratiebron aanbieden.

Het is de Europese Unie die de globalisering mee moet organiseren en de plaats van de Europeanen in de wereld van morgen moet verzekeren.

De geglobaliseerde wereld is op zoek naar een nieuw (machts)evenwicht. De wereld is niet langer opgedeeld in twee machtsblokken. In de 21e eeuw spelen staten en regio's als China, Japan, Brazilië, Rusland en het Midden-Oosten een steeds grotere rol op het politieke en economische wereldtoneel. De G20 weerspiegelt deze nieuwe machtsverhoudingen. De globalisering zal echter niet op Europa wachten.

De Verklaring van Laken was duidelijk: "Europa moet zijn verantwoordelijkheid opnemen in de global governance. Het moet een macht zijn die de globalisering wil kaderen in een moreel raamwerk door het te verankeren in solidariteit en duurzame ontwikkeling". Om werkelijk uit te groeien tot een politieke Unie die meetelt in de wereld, moet de Europese Unie een kwantumsprong maken. Pas als Europa erin slaagt als een eenheid op te treden, zal het in de wereld meetellen.

De Europese Unie moet met één stem spreken in de wereld. Individueel spreken de Europese lidstaten maar met een piepstemmetje en hebben ze nog weinig te zeggen. Samen, gegroepeerd in de Europese Unie, kunnen ze wel heel wat gewicht in de schaal leggen. Het is de Europese Unie die de globalisering mee moet organiseren en de plaats van de

Europeanen in de wereld van morgen moet verzekeren.

Ik droom van een Europese Unie die zowel de binnenlandse als buitenlandse veiligheid van haar burgers waarborgt en een stabiliserende rol speelt in de wereld. Een Unie die de groei en tewerkstelling bevordert binnen een duurzame economie die het dynamisme van de markteconomie combineert met een streven naar cohesie en sociale rechtvaardigheid. Om dit te verwezenlijken, is een sterke politieke wereld nodig die met haar burens een hecht samenwerkingsverband opzet. Een Unie die om vrede, stabiliteit en veiligheid te verzekeren voor haar burgers en mee de internationale verantwoordelijkheid draagt voor een multipolaire duurzame wereldorde.

Opdat Europa zou bijdragen tot de opbouw van de nieuwe wereldorde moet er eerst binnen Europa zelf orde op zaken worden gesteld. Het Verdrag van Lissabon hervormt de Europese constructie grondig en is de basisakte van een nieuw Europa. De opzet van het Verdrag van Lissabon was om juridisch en institutioneel de basis te leggen voor de nieuwe Europese uitdaging. Een transparante en efficiënte besluitvorming moet de daadkracht van een kwantitatief uitgebreide Unie verzekeren. Het nieuwe Verdrag geeft de 27 lidstaten een gemeenschappelijke basis om samen sterk te staan op wereldvlak. Nu is het de hoogste tijd om aan de slag te gaan. De hervormingen van het Verdrag van Lissabon zijn een belangrijke stap in de ombouw van de economische gemeenschap tot een politieke Unie die Europa in staat moeten stellen om een volwaardige partner te zijn in de 'global governance'. Dat zal niet op één dag noch met één verdrag gebeuren. Het is een werk van lange adem, maar dit verdrag is een goede uitgangsbasis.

De financiële crisis, de klimaatverandering, de energiecrisis en de demografische evolutie zijn concrete globale uitdagingen die iedereen in het dagelijkse leven voelt. De Europese Unie moet haar verantwoordelijkheid opnemen en een voortrekkersrol spelen in het zoeken naar mondiale oplossingen voor deze uitdagingen. Dat is wat Europa in de komende jaren moet doen: wereldwijd de weg tonen naar een sociaal en ecologische gecorrigeerde vrijemarkteconomie.

Het ambitieus klimaatplan met de 20-20-20 doelstellingen (tegen 2020: 20% minder energie verbruiken, 20% van de energie uit hernieuwbare bronnen halen en 20% minder CO₂ uitstoten) is een excellent voorbeeld van hoe de Europese Unie als voortrekker de nieuwe wereld mee kan bepalen. Met dit pakket maatregelen zet Europa een belangrijke stap in de richting van een duurzame en milieuvriendelijke samenleving die ook economisch vooruitstrevend is. Tegelijk zet Europa ook de norm voor de rest van de wereld. De volgende stap is een wereldwijd klimaatakkoord. Eind 2009 zal de Europese Unie op basis van dit Europese plan met gezag kunnen spreken op de klimaatconferentie van de VN in Kopenhagen die Kyoto II moet voorbreiden.

Hetzelfde geldt voor de financiële en economische crisis. Na het communisme heeft nu ook de ideologie van de vrije markt gefaald. Europa beseft dat het noodzakelijk is dat er wereldwijde spelregels worden vastgelegd om te komen tot een sociale markteconomie met een nieuwe monetaire wereldorde. Net zoals bij het klimaatplan neemt Europa het voortouw bij de uitbouw van stevigere financiële regels en controle. De bijeenkomst in Washington van de 20 belangrijkste wereldleiders kwam er op initiatief van Europa. De Unie legde er een plan voor een internationale aanpak van de crisis en

voor een nieuwe monetaire wereldorde voor. Europa moet echter nog verder gaan. Om een echte global actor te worden bij de aanpak van de economische en financiële crisis moet ze ook hier met één stem spreken. Dit wordt één van de belangrijkste uitdagingen voor de interne organisatie van de Europese Unie. In de nieuwe wereldorde kan Europa immers niet meer automatisch verschillende lidstaten afvaardigen in de G20 of in internationale instellingen zoals het IMF.

De rol van Europa beperkt zich natuurlijk niet tot financiën en klimaat alleen. Europa moet ook

een voortrekker zijn inzake mensenrechten, welvaart, vrede en stabiliteit, sociaal beleid alsook ontwikkelingssamenwerking en wereldwijde solidariteit.

Het Verdrag van Lissabon geeft Europa heel wat middelen en bevoegdheden in handen om een echte global actor te worden. Het mag echter geen dode letter blijven. De grootste opdracht van de Europese Unie voor de komende jaren is zichzelf te blijven versterken om met een krachtige stem de wereld mee te vormen en te bepalen.

Het Europese Buitenlandbeleid

Door Said El Khadraoui (sp.a)

Op de vraag wat de ambities van Europa de komende jaren zouden moeten zijn kan niet eenduidig geantwoord worden. Er zijn bijna geen onderwerpen, zeker niet met een internationale dimensie, die geen link zouden moeten hebben met de Europese Unie. Dat mag ook niet verwonderen, vermits zelfs de 500 miljoen Europeanen slechts 7 of 8% van de wereldbevolking uitmaken. Als je nog een

impact wil hebben op hoe de uitdagingen van vandaag en morgen worden aangepakt, dan moet je Europees de handen in elkaar slaan. Die uitdagingen zijn dan ook niet minnetjes: de hervorming en regulering van de financiële sector, de aanpak van de economische crisis, het klimaatbeleid, migratie, de organisatie van de wereldhandel. En dan zijn er vanzelfsprekend de klassieke diplomatieke vraagstukken zoals het Midden-Oosten en Iran, Noord-Korea, Pakistan en Afghanistan, etc.

Daarbij mogen we niet uit het oog verliezen dat de Europese Unie zelf niet definitief verworven is. Het ziet er naar uit dat mensen in heel Europa massaal zullen thuisblijven bij de Europese verkiezingen en dat Eurosceptici, hoewel nog steeds een minderheid, forse vooruitgang zullen boeken. De uitslag van de referenda in Frankrijk en Nederland over de grondwet en vorig jaar in Ierland over het Verdrag van Lissabon wezen eerder al op een diep ingebakken wantrouwen jegens Europa en wellicht ook op een totaal gebrek aan kennis over wat er op het spel staat. Tel daar nog eens de gevolgen van de

economische crisis bij en het wordt snel duidelijk dat de context zeer moeilijk is om snel vooruitgang te boeken op het gebied van een meer coherent en slagvaardig buitenlands beleid van Europa.

Door de financieel-economische context dreigt een protectionistische reflex de kop op te steken en dat zal een lange-termijn beleid, dat net vraagt om een coherent Europees optreden naar buiten toe, bemoeilijken

Anderzijds zijn er gelukkig ook enkele lichtpuntjes. Zo lijken de Ieren erg geschrokken te zijn van de gevolgen van de financiële crisis en leeft het besef dat de euro hen voor veel erger heeft behoed. Dat heeft hen wakker geschud en kan erop wijzen dat een nieuw referendum over het Verdrag van Lissabon een positief resultaat kan opleveren. Als dat lukt, kan er met de nieuwe instrumenten die het nieuwste Verdrag voorziet een dynamiek ontstaan die veel dingen mogelijk maakt. Een Europese 'minister van buitenlandse zaken' (die we zo niet mogen noemen) zal een eigen team rondom zich opbouwen en trachten de violen gelijk te stemmen. Het zal in theorie ook mogelijk worden om met een kleinere groep landen op vlak van buitenlands beleid en defensie een voorhoede te vormen en een versterkte samenwerking uit te bouwen. Een blik op de Europese en internationale agenda leert ook dat er een momentum kan ontstaan dat één en ander in beweging brengt. Zo zal een hopelijk nieuwe Commissievoorzitter een ambitieuze Europese agenda moeten verdedigen om de steun van het Europees Parlement te verkrijgen. Later op het jaar zal de G20 opnieuw samenkomen om de internationale financiële architectuur te bespreken. Eerder zullen we in het Europees Parlement al concrete wetgeving behandelen over betere controle en regulering van de

Europese banksector. Op vlak van klimaat zal de Conferentie van Kopenhagen op het einde van dit jaar de spelregels vastleggen voor een wereldwijd klimaatbeleid, in opvolging van het Kyoto-protocol. Nu president Obama van het klimaatbeleid een topprioriteit heeft gemaakt, lijken de kansen op een wereldwijd akkoord toe te nemen. Europa zal overigens een tandje mogen bijsteken of het dreigt op dat vlak haar voorsprong en trekkersrol te verliezen aan de Verenigde Staten. Om ook de landen in ontwikkeling over de streep te trekken zullen Europa en de Verenigde Staten toegevingen moeten doen op vlak van de overdracht van milieutechnologie. Als het akkoord er is, dan zullen we de Europese doelstelling om de CO₂-uitstoot tegen 2020 te verminderen met 20%, optrekken tot 30%. Dat zal de druk verhogen om de Europese budgetten te heroriënteren naar grootschalige projecten rond hernieuwbare energie.

De komst van de ambitieuze Obama opent overigens nog perspectieven, zoals in het conflict Israël-Palestina. De recente geschiedenis heeft bewezen dat Israël ongevoelig lijkt voor internationale kritiek, maar een gecombineerd optreden van de Europese Unie en een minder volgzaam Amerika zal ongetwijfeld dingen in beweging kunnen brengen. Een duurzame tweestatenoplossing zal heel wat wrevel en frustraties in de moslimwereld kunnen wegnemen. Met een beetje optimisme zou dat dan weer kunnen leiden tot een meer ontspannen wereldorde. De Europese Unie heeft ook in dit conflict haar rol te spelen. De strategie als zou een versterkte samenwerking met Israël de gematigde krachten versterken en Europa in staat stellen het land in de goede richting te masseren, is een illussie gebleken. Bijgevolg moeten we de volgorde omdraaien: eerst resultaten in het vredesproces en dan pas meer en beter samenwerken met Israël. Een dialoog met Hamas, hoe weinig

aantrekkelijk ook, is daarbij onontbeerlijk. Vanzelfsprekend zal Hamas ook het bestaan van Israël moeten erkennen, maar zij kan dit pas doen zonder gezichtsverlies indien een écht resultaat in het vredesproces realistisch lijkt.

De relaties met Rusland zullen de komende jaren ook grondig moeten worden geëvalueerd. Het conflict met Georgië vorige zomer heeft bewezen dat Rusland zich opnieuw als een grootmacht wil profileren en haar invloedssfeer wil veiligstellen en zelfs uitbreiden. Het hoofdstuk van de desintegratie van de Sovjetunie wil Rusland definitief afsluiten. De manier waarop dit gebeurt en de povere situatie waarin de Russische democratie zich bevindt, toont aan dat we misschien wel gemeenschappelijke belangen hebben met Rusland, maar zeker geen gemeenschappelijke waarden. Europa moet zich wel organiseren om Rusland van antwoord te dienen. En dat vraagt dan weer een coherent energiebeleid. Bilaterale akkoorden, zoals deze tussen Duitsland en Rusland over een pijplijn die beide landen zou verbinden, verzwakken Europa. Bijgevolg moet er nu toch dringend een Europese strategie worden ontwikkeld over energie, en over energie-onafhankelijkheid in het bijzonder.

Migratie is een ander thema dat aan belang zal winnen. Het Verdrag van Lissabon voorziet dat nu ook regels rond legale migratie volgens de gewone procedure, met meerderheid in de Raad en medebeslissing van het Parlement, zullen kunnen beslist worden. Dit is een goede zaak omdat dit zal bijdragen tot een publiek en democratisch debat over een complex en gevoelig thema. Migratie is namelijk van alle tijden en zal altijd blijven bestaan. Om ervoor te zorgen dat de voordelen ervan groter zijn dan de nadelen moet je het fenomeen trachten te

beheren, en dit kan enkel nog op Europees niveau. Maar, migratie kan volgens mij nooit op zichzelf staan. Het gebeurt namelijk in een context die we mee in ogenschouw moeten nemen: de situatie in de landen van herkomst. En daarom moet steeds de link gemaakt worden met ontwikkeling, capaciteitsopbouw, eerlijke handel, enz.. En daarom zijn evenwichtige akkoorden met deze landen een absolute must. Als dit op een verstandige manier wordt aangepakt, dan kan je komen tot win-winsituaties. Dit zou kunnen leiden tot globale akkoorden tussen de Europese Unie en derde landen. Daarin zou aandacht kunnen besteed worden aan terugkeerprogramma's, maar ook aan selectieve migratie of tijdelijke migratie. Zo zou Europa jonge mensen uit ontwikkelingslanden kunnen uitnodigen om bij ons te studeren en vervolgens met hun nieuwe vaardigheden en onze ontwikkelingssteun projecten opstarten in eigen land.

Kortom, uit deze enkele voorbeelden blijkt dat Europa de komende jaren bijzonder veel huiswerk zal krijgen. Door de financieel-economische context dreigt een protectionistische reflex de kop op te steken en dat zal een lange-termijn beleid, dat net vraagt om een coherent Europees optreden naar buiten toe, bemoeilijken. Veel zal dus afhangen van de nieuwe commissievoorzitter. Zal hij erin slagen om zijn team te stroomlijnen en ambitieus en krachtig op te treden? Dit zal snel blijken, want als de politieke machtsverhoudingen in het Parlement gelijk blijven en de EVP de grootste fractie in het Europees Parlement blijft, dan is een verlenging van het mandaat van Commissievoorzitter Barosso zo goed als zeker. En dat zou volgens mij geen goed nieuws zijn.

De economische crisis mag geen crisis van de ééngemaakte markt worden

Door Dirk Sterckx (Open VLD)

"Als Frankrijk verkouden is, niest de rest van Europa" wist Metternich al. Toen Sarkozy overheidssteun voor de Franse autogiganten koppelde aan het behoud van jobs in eigen land, kregen andere EU-lidstaten spontaan last van protectionistische hoestbuien. Berlusconi wilde graag het Turijnse afvalwaterbedrijf Indesit 2 miljard euro toesteken, op voorwaarde dat ze hun verhuisplan naar Polen lieten varen. In het Verenigd Koninkrijk werd Gordon Brown's beruchte flaterzin "British work for British workers" door de straten gescandeerd. Banken gered door overheidssteun werden in enkele landen aangemaand om toch maar vooral de binnenlandse markt van vers krediet te voorzien. In Duitsland, de grootste exporteur ter wereld, verklaarde de minister van werk dat het nu niet het moment is om beperkingen op de toegang van Oost-Europese arbeiders af te schaffen. En zelfs niet-EU-lid Zwitserland haalde zijn zakmes boven om de Zwitserse frank te devalueren

Kortom, de dreiging van een weerkerend protectionisme hangt als een nieuwe donderwolk boven de Europese Unie, terwijl de economische storm in alle hevigheid verder woedt. Het behoud en verstevigen van de ééngemaakte markt is dan ook één van de belangrijkste uitdagingen. De Europese Commissie moet er streng op toezien dat maatregelen ter bestrijding van de economische rampspoed niet uitmonden in het aftakelen van de vrije markt

Onder druk van grommende kiezers zoeken lidstaten de limieten op van de Europese spelregels. Ze doen dit om bestaande jobs te beschermen maar vergeten daarbij dat de voltooiing van de interne goederenmarkt goed was voor 2,75 miljoen extra banen (periode 1992-2006). Je moet geen Geert Noels zijn om aan te voelen dat dit groeicijfer de komende jaren beduidend lager zal liggen, maar laten we vooral het kind met het badwater niet weggoeien.

De geschiedenis leert ons immers hoe het niet moet. In de jaren '30 trokken regeringen overal ter wereld handelsbarrières op om hun economieën te beschermen. Het bekendste voorbeeld hiervan was de "Smooth-Haley act", die importtarieven op duizenden Amerikaanse producten sterk verhoogde. Het enige resultaat waren hogere prijzen wereldwijd en een handelsoorlog tussen landen die de economische malaise nog verder uitdiepte.

Zo'n scenario is dankzij de verwevenheid van de internationale markten en het web van bi-en multilaterale akkoorden vandaag ondenkbaar. Toch zijn de kleine bressen die regeringen trachten te slaan in de dam van het anti-protectionisme zorgwekkend. Men dreigt zo immers in een spiraal van vergeldingsacties terecht te komen, wat het economisch herstel zal vertragen. Globale afspraken zijn nodig om

dit te voorkomen. De beloftes die de G-20 daar onlangs over gemaakt heeft zijn bemoedigend. Ook Europees Commissaris voor mededing Neelie Kroes heeft duidelijk gezegd dat ze niet zal dulden dat lidstaten aan de principes van de vrije markt knagen. Maar er is meer nodig dan ronkende verklaringen alleen, ook binnen de EU.

Flagrante steunmaatregelen die enkel als doel hebben om nationale industrieën te bevoordelen zullen niet door het fijnmazige net van het Berlaymontgebouw raken. Het ballonnetje dat Sarko oplet om reddingsplannen te koppelen aan het behoud van jobs in Frankrijk werd snel neergeschoten door Europa. Gelukkig maar. Maar minder in het oog springende obstakels in de interne markt blijven rustig getijden en breiden zelfs uit. Zo heersen er nog heel wat beperkingen op cabotage. Dat is het vrachtvervoer in een land door een bedrijf uit een ander land. In onze roemruchte ééngemaakte markt kan een Belgische chauffeur niet zomaar een vracht van Parijs naar Rijsel vervoeren. Hij moet hiervoor eerst een rit van België naar Frankrijk doen, waarna hij op de terugweg beperkt is tot drie binnenlandse ritten op Frans grondgebied. Die beperkingen zijn onlangs door een meerderheid van het Europees Parlement gesteund, met de steun van enkele Belgische parlementsleden. Ze vrezen dat een vrije transportmarkt bij ons tot sociale dumping en jobverlies zal leiden in de transportsector. Ze vergeten echter dat vrachtbedrijven in de Benelux net de grootste caboteurs zijn en daarom het meeste hinder zullen ondervinden van deze maatregel. Het vrij verkeer van goederen, een elementair begrip in het Europese succesverhaal, staat dus zelfs onder druk

Een ander voorbeeld is het vrij verkeer van arbeiders uit Oost-Europa. Toen de Unie in 2004 uitbreidde kregen de 15 oude lidstaten de

mogelijkheid om tijdelijke beperkingen op te leggen om de instroom van arbeiders uit 8 Oost-Europese nieuwkomers te beperken. Enkel Ierland, Zweden en het VK openden hun arbeidsmarkt volledig. Tot voor kort was dit een succesverhaal: knelpuntberoepen raakten opgevuld en de economie werd vooruit gestuwd. Maar nu het economische tij gekeerd is vormen de Oost-Europese arbeiders plots een makkelijk doelwit voor populistisch ongenoegen. Lidstaten die hun arbeidsmarkt gesloten hielden halen de economische crisis dan weer aan als handig excuus om hun beperkingen te handhaven. Dit is beiden onterecht. Landen als Polen, Tsjechië en de Baltische staten zijn volwaardige EU-leden en moeten dan ook zo behandeld worden. Het kan niet zijn dat West-Europese bedrijven kunnen genieten van relatief goedkope werkkrachten voor hun dochteronderneming in Gdansk, terwijl wij hier Poolse loodgieters blijven weigeren. Dat België deze beperkingen opheft vanaf mei 2009 is dan ook een goede zaak. Dat Duitsland zijn beperkingen verlengd tot 2011 is wel zeer jammer.

Zelfs het vrij verkeer van goederen, een elementair begrip in het Europese succesverhaal, staat onder druk

Niet enkel de arbeidsmarkt dreigt Europa opnieuw in tweeën te splitsen. De Oost-Europese landen zijn zwaar getroffen door de crisis. Verschillende landen, zoals Hongarije, Letland en Roemenië, hebben moeten aankloppen bij het IMF. Zonder steun van de oude lidstaten dreigt hun bankensysteem volledig onderuit te gaan. Aanvankelijk was er terughoudendheid bij de oude lidstaten om hulp te bieden. "De Europese boot is aan het schudden en sommigen zijn bereid om de zwakkeren overboord te gooien." waarschuwde de Poolse premier Donald Tusk nog voor een Europese top begin maart. Enkele weken later

werd er dan toch overeengekomen om een noodfonds te spijzen met 50 miljard euro. Deze pot is bedoeld voor leningen aan landen buiten de eurozone met betalingsmoeilijkheden. De West-Europese landen hadden niet veel keus. Door de verwevenheid van het financieel systeem en de vele dochterondernemingen in Oost-Europa hadden ze simpelweg enorm veel te verliezen bij een plaatselijke financiële meltdown. Maar ook op midden-en lange termijn moeten we ervoor zorgen dat deze landen hun economische groei kunnen hervatten zodat ze op het welvaartsniveau van de oude lidstaten kunnen aansluiten. Dat was het uitgangspunt bij hun toetreding en dat moet zo blijven, crisis of geen crisis.

Europa moet een moeilijk evenwicht zoeken tussen twee zaken. Enerzijds moet er een zekere flexibiliteit zijn om noodzakelijke en dringende maatregelen uit te voeren. De staatsovernames van banken bijvoorbeeld zijn geoorloofde en uitzonderlijke maatregelen in uitzonderlijke tijden. Anderzijds moet er streng op worden toegezien dat lidstaten de economische crisis niet gebruiken als excuus voor het oneerlijk bevoordelen van de eigen industrie en het handhaven van obstakels voor het vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kennis. De Europese samenwerking, die meer dan ooit tevoren op de proef gesteld wordt, moet de lidstaten behoeden voor een chronische en pijnlijke bronchitis.

